

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Bakalářská práce

2017

Lucie Zítková

Západočeská univerzita v Plzni

Fakulta filozofická

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Studijní program Politologie

Studijní obor Politologie

Bakalářská práce

Stranické systémy v rámci krajské samosprávy v České republice - vývoj formátů a mechanismů

Lucie Zítková

Vedoucí práce:

PhDr. Mgr. Petr Jurek, Ph.D.

Katedra politologie a mezinárodních vztahů

Fakulta filozofická Západočeské univerzity v Plzni

Plzeň 2017

Prohlašuji, že jsem bakalářskou práci „Stranické systémy v rámci krajské samosprávy v České republice - vývoj formátů a mechanismů“ zpracovala samostatně a použila jen uvedené prameny a literatury.

Plzeň, duben 2017

Lucie Zítková

Poděkování:

Ráda bych chtěla na tomto místě poděkovat všem, co mi během psaní této bakalářské práce poskytli podporu, a především odbornou pomoc a cenné rady, zejména pak PhDr. Mgr. Petru Jurkovi, Ph.D.

Obsah

Úvod.....	6
1. Strany a stranický systém.....	9
1.1. Definice politické strany a kategorie politického stranictví.....	9
1.2. Typologie stranických systémů.....	12
1.3. Měření rozříštnosti stranického systému.....	15
1.4. Teorie koalic	17
2. Krajské zřizení	21
2.1 Vznik a vývoj samosprávných územních celků po roce 1989 až do současnosti	21
2.2 Volby a volební systém do krajské samosprávy	26
3. Index efektivního počtu stran v krajské samosprávě 2000-2016	29
4. Stranické systémy v rámci krajské samosprávy z období let 2000-2016.....	33
5. Teorie koalic z pohledu krajských voleb z let 2000-2016.....	46
Závěr	59
Resumé:.....	63
Seznam použité literatury.....	66
Seznam použitých tabulek:	71
Seznam použitých zkratk:	72

Úvod

Dle ústavního zákona z roku 1993 byla zavedena změna územního členění českého státu. Došlo k vytvoření vyšších územních samosprávních celků a takto vzniklé krajské uspořádání nahradilo návrh na zavedení zemského uspořádání. Následně v roce 1997 byl návrh na změnu Parlamentem České republiky schválen a účinnosti nabyl k 1. lednu 2000. Vzniklo celkem 14 vyšších územních samosprávních celků, které jsou navzájem velikostně odlišné, a dalo by se říci, že kopírují kraje z období let 1949-1960. Nově ustanovené vyšší územní celky byly označeny jako „kraj“, kdy celkem 13 jich nese tento název. Výjimkou se stala Praha, která ve svém názvu označení „kraj“ nemá, a v rámci vyšších územních samosprávních celků má specifické postavení a byl pro ni tak vytvořen samostatný zákon o městě Praze. Z tohoto důvodu odlišnosti hlavního města Prahy od ostatních vyšších územních samosprávních celků se má bakalářská práce nebude oblastí a specifiky Prahy zabývat.

Po zavedení krajů následovaly i první volby do takto nově zřízených samosprávních jednotek, které byly stanoveny na listopad roku 2000. Od této doby se volby do krajské samosprávy konají každé čtyři roky a jsou oficiálně vyhlašovány prezidentem České republiky. Volí se na základě poměrného volebního systému, přičemž kandidátní listiny jsou vázané a volič uděluje celkem čtyři preferenční hlasy. Volit mohou jen osoby starší 18 let a osoby, splňující podmínku trvalého pobytu v obci, která spadá do územního obvodu kraje České republiky.

Bakalářská práce je ohraničena od vzniku krajů, a tedy od prvních konaných voleb roku 2000 až do posledních dosud konaných voleb z roku 2016. Jednotlivě se budu věnovat obdobím voleb z let 2000, 2004, 2008, 2012 a 2016. Postupně charakterizují a určím vývoj mechanismů a formátů, konkrétně v kraji Středočeském, Plzeňském, Karlovarském, Ústeckém, Libereckém, Královéhradeckém, Moravskoslezském, Pardubickém, Jihočeském, Jihomoravském, na Vysočině, Olomouckém a Zlínském kraji.

Cílem této bakalářské práce je pokus o identifikování vývojových mechanismů a formátů, které lze najít při a po volbách do krajské samosprávy České republiky. Zaměřím se na to, jaké konkrétní stranické systémy jsou ve všech krajích přítomny, dále

jaké politické strany, hnutí, či koalice se v jednotlivých krajích objevují, a které politické strany pak následně po volbách utváří koalice.

První část této práce bude obsahovat obecnou typologii politických stran, které budou charakterizovány na základě dělení dle G. Sartoriho na sílu a relevanci stran. V návaznosti na typy stran, které jsou zastoupeny v zastupitelstvech krajů, je dle mého názoru důležité zaměřit se na roli regionálních stran v jednotlivých krajích a jejich postavení a vlivu na tvorbu koalic. Pracovat budu jen se stranami, které jsou zastoupeny v zastupitelstvech krajů.

Dále se zaměřím na typologii stranických systémů, které vznikají po krajských volbách, a v rámci této charakteristiky stranických systémů použiji typologii stranických systémů dle J. Blondela. Mimo to, bude součástí první části práce obecné určení měření roztržitosti stranického systému, jakým způsobem lze zjistit, jak moc je daný stranický systém fragmentovaný, či je stabilní. Posledním bodem v obecné charakteristice bude určení typů koalic, jaké možné varianty mohou následně po dohodě mezi politickými stranami vzniknout.

Na základě obecné části bakalářské práce a dle zjištěných informací a faktů, budu dále v druhé části práce aplikovat jednotlivé typy politických stran, stranických systémů a konkrétních variant koalic ve všech krajích, a zdali jsou stranické systémy stabilní či roztržité. Následně tak v analytické části práce zjistím, zdali jsou v krajské samosprávě České republiky jasně patrné vývojové mechanismy a formáty, na základě mnou vytyčených možností.

Otázkou bude především, jaké jsou hlavní politické strany ve všech 13 krajích, jaké se zde formují po jednotlivých volbách koalice a především jaké stranické systémy jsou zde utvářeny a jaký konkrétní typ stranického systému dle Blondela je na ně aplikovatelný.

V závěrečné části bakalářské práce se pokusím o shrnutí a zhodnocení stranických systémů v krajích České republiky podle výsledků jednotlivých voleb od roku 2000 až do roku 2016. Uvedu, jak jsou všechny strany celkově zastoupeny ve stranickém systému, jaký je nejčastější typ stranického systému dle J. Blondela a dále jaké jsou nejobvykleji utvářené povolební koalice. Nakonec zhodnotím, zda odpovídají výsledky přepočtu fragmentace stranických systémů realitě krajských stranických

systemů, nebo jsou zcela scestné. Celkově je závěrečná část bakalářské práce zasvěcena určení vývoje již zmiňovaných formátů a mechanismů, a zda opravdu, za tak relativně krátkou dobu byla možnost je spatřit.

1. Strany a stranický systém

V první kapitole se zaměřím na obecnou charakteristiku politických stran a jejich konkrétních možných typů. Vycházet budu z typologie politických stran dle Duvergera, či Sartoriho, které mi později napomohou k identifikaci politických stran ve stranických systémech krajské samosprávy České republiky. V další kapitole navážu na předchozí téma, zaměřím se na obecné definice stranických systémů dle G. Sartoriho a J. Blondela. Použiji především typologii druhého zmíněného autora. Definice typologií stranických systémů budu následně aplikovat na příkladě krajů. Následovat bude kapitola zaměřená na zjištění roztržitosti stranických systémů, v rámci nichž bude obsahem charakteristika dvou indexů, které mi napomůžou ke změření velikosti a efektivního počtu stran ve stranickém systému. Posledním tématem bude otázka teorie koalic. Postupně rozdělím a charakterizuji koalice dle jednotlivých typů, na základě nichž v analytické části přiřadím jednotlivé typy na konkrétně vznikající koalice v krajských samosprávách.

1.1. Definice politické strany a kategorie politického stranictví

Politické strany jsou dle obecné a minimální¹ definice jedním z velice podstatných aktérů v rámci politického procesu a jsou hlavním z činitelů politické moci. Charakteristické pro politické strany je, že jsou to otevřené a trvalé organizace s dobrovolným členstvím, které hájí společné zájmy. Strany mají vlastní vypracovaný politický program nebo ideologii a jasnou organizační strukturu, která je uspořádaná od místní až po národní úroveň. Především politické strany usilují prostřednictvím voleb o lidovou podporu a o následné získání politické moci (Říchová, 2012:87-89). Všechny tyto charakteristiky jsou základním bodem každého demokratického systému.

Pokud se zaměřím na politické strany a jejich působení v prostoru, tak politické strany v současnosti neplní svou roli jen na celonárodní úrovni, ale objevují se a působí i na úrovni regionální/ lokální. Tyto strany mohou vznikat od stran na národní úrovni,

---

¹ Minimální definici politické strany prosazoval především G. Sartori. Vyznačuje se především velkou obecností a malým počtem charakterizujících znaků. Díky značné obecnosti do ní lze zařadit velké množství typů politických stran (Fiala-Strmiska, 2009: 28-32).

není to pravidlo, ale pokud ano, tak jsou často podporovány a spolupracují s nimi (Strmiska, 2005:11). Dalo by se říci, že některé strany se vyskytují pouze na jedné z úrovní, ale mnohem častěji lze spatřovat u politických stran působení na obou těchto úrovních.

Regionální strany jsou v rámci této práce velice důležité, a proto je vhodné krátce je charakterizovat. Základní charakteristikou těchto regionálních stran je především jejich teritoriální vymezení. V případě této práce teritorium reprezentují kraje a je to prostor ohraničující mimo jiné působnost dané regionální strany (Ryšavý, 2007 : 993-995). Každý teritoriálně-politický systém by měl mít vlastní politickou a teritoriální identitu, která by měla být odlišná od ostatních teritoriálních a politických systémů. V návaznosti musí být schopný politický systém identitu do určité míry vyjadřovat a reprodukovat, a tato identita do budoucna předurčí roli regionální strany ve stranickém systému (Strmiska, 2003).

V této práci je velice podstatné vědět, jaké politické strany se ve stranickém systému daného kraje objevují, jaké jsou mezi nimi odlišnosti a jaké postavení vlastně strany mají. Všechna tato kritéria nám slouží především k určení toho, jaký vývoj je v rámci krajské samosprávy, a zdali jsou patrné vývojové mechanismy u daných stranických systémů. V následující části se zaměřím na to, jak mohou být strany ve stranickém systému rozděleny, což použiji v následné analytické části mé práce.

Postavení politických stran ve stranickém systému lze rozdělit, na sílu politických stran, jaká je jejich relevantnost, což mi slouží k představě, s jakými politickými stranami mám tu čest. Pokud se zaměřím na sílu politických stran, tak se musím především podívat na zisk stran ve volbách. Strany lze rozdělit na strany velké, malé, či s většinovým posláním. Strany s většinovým posláním jsou takové, které usilují o výhru ve volbách a o následné sestavení jednobarevné vlády (Novák, 1997: 140-141). V rámci jejich postavení mohou velice výrazně ovlivňovat celý politický systém.

Velké politické strany jsou dle Duvergera dominantní strany a dle Sartoriho strany predominantní. Dominantní strana by měla získat několikrát po sobě většinu mandátů, ale nemusí mít však sama nadpoloviční většinu mandátů (Duverger, 2016: 309-312). V podstatě je především větší, než kterákoliv jiná politická strana. Predominantní strana získává nadpoloviční většinu mandátů a nemusí být nutně větší, než jakákoliv jiná politická strana (Sartori, 2005:133).

Malé politické strany se vyskytují především ve třech variantách: strany pantové, marginální a odvržené. Pantové strany se vyskytují mezi většími zavedenými stranami a nacházejí se poblíž středu a mají tak velice důležitý koaliční potenciál. Marginální strany se pohybují na extrémech pravého a levého okraje politického spektra a tyto strany nemají dobrý koaliční potenciál. Poslední strany odvržené jsou takové, které nelze vůbec zařadit na pravolevou politickou osu, jsou to často strany jednoho tématu, ideologicky nevyhraněné a velice výjimečně se začleňují do koalic (Novák, 1997:150-151).

Součástí každého stranického systému jsou samozřejmě všechny politické strany, které se v daném kraji objevují, ale je zcela jasné, že ne všechny tyto politické strany lze považovat za relevantní. Relevantnost politických stran je v případě krajské samosprávy pro mě podstatná, protože celkově mi ujasní, jakou pozici strany ve stranickém systému zastávají a zda je jejich pozice významná či nikoliv. Obecně je relevantnost dána tím, do jaké míry může daná politická strana ovlivňovat a jaký má pro stranický systém význam. Dle Sartoriho lze určit strany, které jsou relevantní a ty, které jsou bez jakéhokoliv vlivu, jako strany irelevantní (Sartori, 2005:125-130). Sartori vytvořil dvě kategorie: koaliční potenciál a vyděračský potenciál. V rámci koaličního potenciálu bude relevantní strana taková, která se bude ochotně podílet na vytvoření vlády bez ohledu na její velikost. To znamená, že tato kategorie se zaměřuje na prosystémové strany. Naopak kategorie vyděračského potenciálu posuzuje relevanci především u stran antisystémových, které jsou relevantní v případě, kdy ovlivňují prosystémové strany. Znamená to, že antisystémové strany s vyděračským potenciálem nezasahují do vytvoření vlády, ale ovlivňují ty, které mají koaliční potenciál (Sartori, 2005:125-130).

1.2. Typologie stranických systémů

Stranické systémy jsou podstatné především díky propojeným vztahům mezi jednotlivými politickými stranami. Typologie stranických systémů je závislá na několika kritériích: je to kritérium početní, velikostní, či faktor týkající se ideologické vzdálenosti mezi jednotlivými politickými stranami. Určitě se nesmí zapomínat na politickou soutěž, jestli v dané zemi reálně probíhá, zda je to demokratický stranický systém, anebo je to právě naopak a stranický systém je tak nedemokratický (Sartori, 2005:130-135). Co se týká konkrétních typologií, tak autoři využívají různá kritéria a podle nich následně formují vlastní typologie. Mezi nejvýznamnější autory typologií patří Duverger, Blondel a Sartori.

V mé práci bude využita jedna z prvních klasifikací ke zjištění konkrétních typů stranických systémů v krajské samosprávě, a to konkrétně dělení stranických systémů od J. Blondela. O této klasifikaci J. Blondela lze již mluvit jako o typologii, která je zaměřena na kombinaci kritérií počtu politických stran a jejich velikosti. Jeho typologie je rozdělena na 4 typy: bipartismus, systém dvou a půl strany, multipartismus s dominující stranou a multipartismus bez dominující strany (Blondel, 1968:180-203). V rámci této klasifikace Blondel ke každému typu přiřazuje jasné charakteristiky relativní síly, jak moc vpředu je jedna strana před ostatními a na druhé straně, kolik stran se ve stranickém systému objevuje. Strana, která nezíská více než 3% je dle autora nerelevantní a není dle typologie podstatná (Klíma, 1998: 160-161). V práci se budu zabývat především stranami, které jsou zastoupeny v zastupitelstvech a budou pro mě dle Blondela relevantní.

Bipartismus je systém dvou důležitých stran, kdy strany získávají přes 90 % mandátů. Systém dvou a půl strany je charakteristický ziskem dvou důležitých stran v rozmezí od 75-80 % mandátů a ve stranickém systému existuje ještě třetí malá strana, která může mít velice důležitou roli koaličního partnera. Dále multipartismus s dominující stranou obsahuje existenci více než dvou stran, ale jedna strana pravidelně ve volbách získává více než 40 % mandátů a žádná jiná strana se této neblíží. Posledním typem je multipartismus bez dominující strany, který absentuje všechny znaky předchozího typu a ve stranickém systému existuje více politických stran, ale ani jedna se neblíží zisku přes 40 % mandátů (Klíma, 1998: 162-164).

Typologie, která nebyla doposud překonána, je spojena s G. Sartorim, který pracuje především s kritériem počtu a relevantnosti politických stran, které se účastní politické soutěže a následně přidává kritérium ideologické vzdálenosti. Rozděluje relevantní strany dle počtu na: bipartismus se dvěma relevantními stranami, omezený multipartismus s počtem 3 až 5(6) stran, extrémní multipartismus s více, než 5(6) až 10 stranami a poslední je atomizovaný systém, který obsahuje více, než 10 a maximálně 12 relevantních politických stran ve stranickém systému (Blondel, 1968:180-203).

K tomuto velikostnímu rozdělení přidává Sartori kritérium ideologické vzdálenosti. Výsledkem jsou celkem další čtyři navazující typy: systém predominantní strany, dvou-stranický systém, umírněný pluralismus a polarizovaný systém (Říchová, 2012:101-107). Systém predominantní strany je systém s jednou dlouhodobě vládnoucí stranou (Sartori, 2005: 208-218). Dvou-stranický systém vychází z třídy bipartismu a opět dochází ke střídání u moci dvou politických stran. Dále umírněný pluralismus, který vychází z třídy omezeného multipartismu, je charakteristický existencí malého počtu stran a ideologická vzdálenost je velice malá (Sartori, 2005: 190-192). V tomto případě se nebudou vyskytovat antisystémové strany a díky malé ideologické vzdálenosti budou strany nacházet lépe shodu, ale na druhou stranu budou strany soutěžit o stejné voliče a jejich programy nebudou nijak odlišné. Posledním typem je polarizovaný systém, který vychází z třídy extrémního multipartismu. Tento systém v sobě obsahuje více politických stran a problémem je velice velká ideologická vzdálenost mezi jednotlivými stranami ve stranickém systému, proto se v tomto případě nenachází velice snadno shoda, či kompromis jako v předcházejícím případě a vše vede ke vzniku extrémních a antisystémových stran (Sartori, 2005: 136-145).

V případě Sartoriho typologie je nutné dodat, že Sartori především vnímá a pracuje s jednodimenzionálním pojetím stranického systému (s jedním kritériem), který je mu často vytýkán, protože se zaměřuje na boj o hlasy v oblasti socioekonomické osy. V rozvoji stranických systémů v regionech se zdá být takové dělení velice náročné. Pokud se tedy zaměřím na perspektivu multidimenzionální a použiji více kritérií, tak se budu snažit dokázat a mnohem lépe posoudit působení politické soutěže a i vztah mezi zúčastněnými politickými stranami. Zjistím, zdali se jedná o politické strany, které jsou si podobné a odlišné. (Strmiska, 1998: 24-25).

V rámci existence antisystémových stran v polarizovaném systému nelze v případě krajských samospráv mluvit o velkém výskytu antistémových stran. Spíše jsou v krajských samosprávách viditelné strany jednoho tématu, regionální strany. Další problém této typologie a její aplikace na krajskou samosprávu je především v Sartoriho předpokladu stranického systému, který je institucionalizovaný, stabilizovaný a jsou v něm jasně prověřené vzorce, což v rámci všech krajů a jejich krajské samosprávy není tak zcela jednoduché určit, mimo jiné kvůli tomu, že přece jenom jejich existence nemá dlouhého trvání. Na základě těchto důvodů, v mé práci Sartoriho typologie nebude využita, ale použita bude jeho klasifikace relevantnosti politických stran.

1.3. Měření roztržitosti stranického systému

Pro určení stranického systému a politických stran, které jsou v něm obsaženy, je dále důležité se podívat na to, jak může být stranický systém roztržitý. Vše mi napoví, je-li stranický systém statický nebo se neustále vyvíjí. K identifikaci této dynamiky mi poslouží následující měření. Prostřednictvím zjištěných číselných údajů o politických stranách z voleb od roku 2000 do 2016 bude proveden výpočet, který mi pomůže k nejpřesnějšímu zodpovězení otázek a k naplnění vytyčených cílů z úvodu práce. Nejčastěji je využíván index fragmentace, který byl navržen D. Rae (Rae, 1967) a index efektivního počtu stran ve stranickém systému navržený dvojicí M. Laakso a R. Taagepera (Laakso-Taagepera, 1979: 3-27).

Index fragmentace pomáhá určit pravděpodobnost, že pokud dva náhodní voliči volí v konkrétních volbách různé politické strany, největší šance, že tito zmínění voliči zvolí stejnou stranu, je pro nás výslednou ve výsledku vzorce. Pokud se číslo pohybuje kolem 0,0, tak se jedná o monopartismus a všichni poslanci, v mém případě zastupitelé jsou z jedné politické strany. Když se výsledek blíží 1,0, tak to znamená, že si každý volič zvolil svou vlastní stranu a každý zastupitel připadne k jiné politické straně. Bude-li se jednat o číslo 0,50, znamená to, že každá strana získala 50 % hlasů, bude se jednat o dokonalý bipartistický systém. Výsledný index, který bude pod číslem 0,50, následně bude vypovídat, že v systému se objevuje dominantní strana. Hodnota čítající v rozmezí 0,50, až 0,67 naznačí, že se jedná také o bipartismus. V mém případě budu očekávat, převážně následující situaci, kdy číslo okolo 0,70, bude znamenat, že systém je multipartismus (Kubát, 1998: 235-236).

Stejně tak s indexem efektivního počtu stran, zjistím velikost stranického systému, podle toho, kolik se do něj umístí politických stran na základě jejich velikosti (Laakso-Taagepera, 1979: 3-27). Výsledek tohoto indexu mi přináší téměř stejný výsledek, ale až na to, že výpočet je v případě indexu efektivního počtu jednodušší a mnohem lépe představitelný a pro mě pochopitelný, proto v mé práci využiji právě tento index. Platí, že pokud je přítomna pouze jedna strana, efektivní počet se rovná 1,0, nebo jsou-li dvě strany a mají více než 50% hlasů, tak se bude výsledná hodnota blížit číslu 2,0. To znamená, že pokud čím více je přítomno politických stran, tak hodnota efektivního počtu stran roste (Šaradín, 2008: 23-24).

Index efektního počtu:

$$N_s = \frac{1}{\sum s_i^2}$$

N – index efektivního počtu stran,

n – počet stran,

S_i - procenta hlasů / mandátů získaných stranou i.

V mé práci mi index efektivního počtu stran velice dobře pomůže zjistit rozložení sil ve stranickém systému, jeho reálnou fragmentaci, velikosti stranického systému a počtu politických stran. Vše bude dobře viditelné v rámci průběhu času od let 2000 až 2016, což bude jeden z hlavních opěrných bodů mé práce.

1.4. Teorie koalic

V bakalářské práci mi teorie koalic pomůže lépe charakterizovat a přiřadit k nim konkrétní typ koalic, které se objevují v České republice v rámci krajské samosprávy v období od let 2000 až 2016. Celkově lze říci, že koalice je partnerství mezi minimálně dvěma aktéry, což bývají především politické strany, a tyto strany získaly po volbách zastoupení v parlamentu, ale v případě mé práce v krajském zastupitelstvu (Novák, 1997: 185).

Obecně lze charakterizovat vznik koalice jako vztah, který by měl všem zainteresovaným aktérům zajistit potřebnou legislativní většinu, která tak následně bude nutná pro prosazení potřebných návrhů připravených zastupitelstvem kraje (Novák, 1997: 182-184). Ke vzniku koalice dochází především díky jednání mezi politickými stranami a předpokladem k jejímu vzniku mohou být např. nové volby, výměna členů zastupitelstva, či dokonce rozpad, nebo rezignace celého zastupitelstva (Říchová, 2014: 119-120).

Z historického hlediska lze zmínit dvě tradice studia koalic: americkou a evropskou. Každá z těchto tradic přistupuje ke studiu koalic zcela odlišně. Americká tradice vychází z teorie her, kdy v rámci tohoto konceptu pracuje s aktéry jako unitárními jednotkami, které se při jejich vyjednávání chovají tak, že neovlivňují žádnou z přítomných stran do té míry, do kdy by bylo nutné tento aspekt při tvorbě koalic zohlednit. Mimo tento aspekt pracuje i s konceptem racionality, kdy je cílem aktérů dosažení co největšího podílu na moci (Novák, 1997: 185-187). V tomto konceptu je *office-seeking* (Cabada, 2006: 10-11), tento přístup je typický tím, že si politici zvolí pro ně výhodné koaliční vazby a následně i blízkost z ideologického hlediska, a to vše jim ulehčuje podíl na rozhodování. Celkově lze charakterizovat americkou tradici jako takovou, která postupuje převážně deduktivní formou. V případě mé práce je mnohem využitelnější evropská tradice, která je zaměřena na empirický výzkum a postupuje na rozdíl od té americké induktivní metodou. Evropská tradice se snaží pracovat s konkrétními koalicemi a podmínkami, které daly možnost jejich vzniku a následně vše přetváří do obecných závěrů (Říchová, 2014: 121). Mimo tyto podmínky, také navíc oproti americké tradici zohledňuje význam politické kultury, tradice a dokonce i historie. Vše slouží k charakteristice vazeb, které se utváří mezi všemi koaličními partnery. Přístup, který je zde využíván se označuje jako *policy-*

seeking a spočívá v tom, že politici si volí ty možnosti, které jsou pro ně nejvýhodnější, a tím pádem jim zaručují i největší prospěch v rámci jejich vytyčených cílů a v následném vytváření koalic (Cabada, 2006: 12).

Zaměřím-li se na typologii koalic, tak na základě původní teorie koalic se často mluví o minimální vítězné koalici, nebo velké (někdy nadměrné také *oversized kabinet*) koalici. Postupem času a s aplikací na prostředí České republiky přichází S. Balík s upřesněním typologie teorie koalic (Balík, 2008: 43), kdy člení koalice na minimální vítěznou koalici ideově propojenou a ideově nepropojenou. Dále rozděluje nadměrnou koalici ideově propojenou, ideově nepropojenou, širokou a všestrannou (Balík, 2008 : 43-48). Další možnou variantou koalice je možnost menšinové exekutivy², ale ta není často dle autorů k teorii koalic řazena (Balík, 2011: 23).

Dle původní teorie koalic je minimální vítězná koalice vytvořena dvěma a více politickými stranami, a ty společně disponují nadpoloviční většinou, v mém případě zastupitelských mandátů, přičemž taková koalice se skládá z přesného počtu politických stran, které jsou zapotřebí k zisku většiny (Novák, 1997: 186-189). Pokud dojde ke ztrátě jednoho z aktérů v rámci koalice, tak dochází ke ztrátě potřebné legislativní většiny.

Na takto vzniklou minimální vítěznou koalici lze nahlížet dle následujících kritérií např. dle velikosti, počtu, ideologické vzdálenosti, či dokonce kombinací všech kritérií. Kritérium velikosti je typické především, co největší maximalizací moci, která odpovídá konceptu racionality a koalice má tak již zmíněný nejmenší možný počet mandátů, který je nutný pro zisk většiny. Počet členů je dalším možným kritériem, které odpovídá předpokladu, že čím je nižší počet členů v koalici, tím se odbourávají případné vnitřní rozpory a je tak mnohem jednodušší nacházet kompromisní řešení (Říchová, 2014: 132). Kritérium ideologické je zaměřeno na to, jak moc jsou si

---

² Menšinové exekutivy vznikají v případě, kdy žádná ze stran nedisponuje v legislativě více než 50 % mandátů a v takové situaci lze říci, že jednou z příčin může být aktuální neschopnost politických stran k dosažení většinové vlády. Menšinová vláda může vzniknout např. v případě, kdy se předpokládá většinový volební výsledek, ale k tomu nedojde, nebo se může původní koalice rozpadnout, či dojde k tomu, že politická strana má jen o několik málo mandátů méně, než je zapotřebí k získání většiny (Říchová, 2014: 133).

politické strany v koalici ideologicky, či programově blízké. V případě, kdy jsou si strany relativně vzdáleny, je problematické najít shodu a spíše to vede ke konfliktům mezi politickými stranami v koalici. V ideálním případě bude situace opačná a strany v koalici si budou jak ideologicky tak i programově značně blízké, což je předpokladem pro snadnější prosazení podobných cílů koalice. Posledním kritériem, které kombinuje předešlé možnosti, je kritérium kombinující, jak počet koaličních aktérů, tak i jejich vzájemnou ideologickou vzdálenost. V tomto případě lze mluvit o vzniku koalice, která si je v otázkách ideologických relativně blízko, členové koalice jsou přijímáni do té doby, dokud není dosaženo většiny potřebných mandátů (Balík, 2011: 22-24). V návaznosti na předešlá slova, nemusí tak vzniknout minimální vítězná koalice, ale může se zde objevit např. malá strana, která by v rámci této koalice byla ideologicky vzdálenější, než ostatní strany, a tím dojde k rozšíření o stranu, která se nalézá v meziprostoru (Říchová, 2014: 133).

Na základě upřesnění S. Balíka existuje minimální vítězná koalice ideově propojená, která potřebuje k většině přesně takové množství členských aktérů (zastupitelů), a všichni jsou si i ideově velice blízko. Dále pak minimální vítězná koalice ideově nepropojená, kde si nejsou aktéři ideově příbuzní, jsou si velice vzdálení (Balík, 2008:43).

Velká koalice se skládá z politických stran, přičemž se v této koalici objevuje jeden tzv. nadbytečný člen. Tito nadbyteční členové této koalici neposkytují žádné výhody v rámci rozhodování, protože i bez jejich hlasů by byla schopna taková koalice získat potřebnou většinu hlasů. Co se týká nutného vyjednávání, tak je velice obtížné díky existenci nadbytečného člena, mimo jiné hraje roli také složité rozhodování, protože se musí uspokojit mnohem větší spektrum odlišných zájmů (Říchová, 2014: 133). Dle Balíka je velká koalice typická spojením silných, ideově protikladných dvou politických stran, které potřebují do své koalice přibírat dalšího člena. Tento typ koalice je přičleněn, jak k minimální vítězné koalici, tak i k nadměrné koalici (Balík, 2008:44).

Nadměrná koalice ideově propojená je typická dvěma charakteristikami: v koalici je přinejmenším jeden nadbytečný člen, bez kterého by stejně koalice měla většinu hlasů a dále jsou si členové v koalici ideově velice blízko. Na rozdíl je nadměrná koalice ideově nepropojená a značně vzdálena. Shodná je existence nadbytečného člena (Balík, 2008:44-45). Další možnou variantou koalice, je široká

koalice, která vznikne v tu chvíli, kdy se spojí všichni političtí aktéři, ale tito aktéři si často ponechávají jednoho relevantního aktéra mimo takovou koalici. Taková koalice se musí skládat z více než dvou aktérů, protože pokud by byla právě jen dvoučlenná, je to velká koalice. Je zde možnost, že aktéři jsou si relativně ideově vzdálení, ale často i takto nesourodá koalice vznikne např. z důvodu obrany před nějakým odvrženým aktérem, kdy budou raději aktéři spolupracovat, i když mají mezi sebou značné rozdíly. Posledním možným typem je všestranná (někdy také všenárodní, všekrajská atd.) koalice, kdy se v rámci takto vzniklé koalice podílejí všichni relevantní aktéři na vládě (Balík, 2011: 27-28). Závěrem by se dalo říci, že čím je vyšší fragmentace ve stranickém systému, tím lze předpokládat, že budou vznikat vlády menšinové, či velké koalice, což je právě i případ týkající se krajů (Říchová, 2014: 131).

Obecně lze uvést, že stranické systémy neexistují pouze na úrovni států, ale jsou přítomny všude tam, kde vzniká nějaký boj o moc. V mém případě se tento boj o moc odehrává na úrovni krajů.

2. Krajské zřízení

V druhé části práce se zaměřím na popis vývoje a vzniku územních samospráv České republiky. Nejprve přiblížím období po roce 1989, které dalo impuls pro vznik nového územního uspořádání. Následovat bude období po roce 1990, v rámci něhož se začalo diskutovat o konkrétní podobě územního členění, které mělo více variant. Výsledkem bude zjištění finálního rozdělení samospráv v České republice. Na základě výsledků definuji hlavní orgány samospráv, konkrétně krajských. Především se v rámci této charakteristiky zaměřím na volená krajská tělesa, a tím navážu další kapitolou zaměřenou na proces voleb a pravidel s nimi spojených, které jsou velice podstatné pro následné utváření krajských stranických systémů.

2.1 Vznik a vývoj samosprávných územních celků po roce 1989 až do současnosti

V rámci vývoje územní samosprávy, je zajímavé se podívat na následující období roku 1989, kdy dochází ke změnám. Je zde velice patrná příprava na realizaci blížící se současnému stavu územního uspořádání České republiky. V rámci reformy veřejné správy roku 1990 schváleným Československým parlamentem se počítalo s koncem roku 1990 ke zrušení krajských národních výborů, dále se měly okresní národní výbory stát pouhým druhořadým odvolacím orgánem státní správy (Bakoš, 2012: 11-13). Následně tak měly být na základě prostorové vazby utvořeny zcela nové územní celky, které by tvořily dva až tři okresy. Výsledná podoba směřovala k úplnému zrušení národních výborů. Základním kamenem územní samosprávy se měly stát obce (Koudelka, 2001:151-152).

Česká národní rada rozhodla o obecním zřízení, a bylo přijato pod zákonem č. 367/1990 Sb., stejně tak i zákon o volbách do zastupitelstev obcí pod č. 368/1990 Sb. (Svoboda-Grospič, 2003: 256-257). Oficiálně byly zrušeny krajské i okresní národní výbory. Orgánem státní správy v okresech se stalo celkem 73 okresních úřadů, které zřizovala vláda. V čele okresních úřadů stál přednosta okresního úřadu z pověření vlády a hlavním tělesem bylo okresní shromáždění skládající se z volených členů v zastupitelstvech obcí, v rámci těchto okresů (Cogan, 2015: XLV).

Takovéto uspořádání nebylo samozřejmě finální, především se vzrůstající tendencí o obnovení zemí, byla vytvořena vládou komise pro zemské zřízení. Komise

předložila modely možného uspořádání České republiky. Navrhované varianty počítaly se zemským a regionálním uspořádáním, nebo dokonce s jejich kombinací. Výsledkem bylo přijetí realizace koncepce výstavby orgánů místní správy v České republice a počítalo se i s následnou realizací zemského uspořádání (Kopecký, 2010: 35-39). Problém nastal především s rozpadem států na Českou a Slovenskou republiku, kdy otázka realizace zemského zřízení nebyla dořešena a byla odsunuta a nahrazena důležitějším úkolem, kterým byla tvorba ústavy nově vzniklého státu.

V čase, kdy mělo být rozhodnuto o otázce krajů a jejich počtu, byla u moci druhá vláda V. Klause. Tato vláda oficiálně slibovala a prosazovala vznik veřejné správy, jejímž základem měly být obce, které budou mít náležité funkce, ale realita byla zcela odlišná. Vláda však nepodnikala žádné kroky k naplnění těchto slibů a celkový vývoj se zastavil, což mělo velice špatný dopad. Na tento problém upozorňovala, jak opoziční ČSSD, tak i strany, které se nalézaly v koalici, současný stav se jim nelíbil. Klausova vládnoucí ODS měla celkem dobré postavení, a tak se jí tuto neměnicí situaci dařilo dlouho udržovat, avšak jen do té chvíle, než došlo k ekonomické krizi, která velice ODS oslabil, což byla ta chvíle, kdy se ostatní koaliční strany rozhodly k přijetí návrhu o zavedení vyšších územně samosprávných celků (Kopecký, 2010: 38).

Dle předcházejících slov došlo k utvoření a následnému ústavnímu určení, a k jednoznačnému vytvoření vyšších územně samosprávných celků s názvem kraje. S přijetím zákona č. 347/1997 Sb. s účinností 1. ledna 2000 vznikly vyšší územní samosprávné celky (Ryšavý, 2015:169-170). Takto vzniklé krajské uspořádání nahradilo návrh na zavedení zemského uspořádání. Ustanovením celkem 14 vyšších územních samosprávných celků, kdy Praha je zároveň krajem a obcí, je upravena vlastním zákonem. Zamítl se návrh na tvorbu tří celků Čech, Moravy a Slezska. Předtím, než byl návrh na 14 krajů přijat, byl velice silnou alternativou poslanecký návrh na 8 krajů, ale upřednostněn byl vládní návrh na 13 krajů, které měly být rozšířené o Jihlavský kraj (Svoboda-Schelle, 2007: 37-39).

Návrh na změnu krajů byl přijat Parlamentem České republiky jako zákon o krajích č. 129/2000 Sb. a výsledná podoba územního členění na 14 celků, vyjma hlavního města Prahy na: Středočeský, Plzeňský, Karlovarský, Ústecký, Liberecký,

Královéhradecký, Moravskoslezský³, Pardubický, Jihočeský⁴, Jihomoravský⁵, Kraj Vysočina⁶, Olomoucký a Zlínský kraj. Kraje se liší různou velikostí, počtem obyvatel a ekonomickou stabilitou. V přepočtu 13 ze 14 krajů nese označení kraj a výjimkou se stalo hlavní město Praha, které má v rámci nově vzniklých vyšších územních samosprávních celků specifické postavení a týká se jí vlastní zákon o městě Praze č. 131/2000 Sb. (Kopecký, 2010: 39).

Ze zákona č. 129/2000 Sb. je kraj územním společenstvím občanů, které má právo na samosprávu. Kraj je veřejnoprávní korporací a má právo na vlastní majetek, se kterým může svévolně hospodařit, ale jen v rámci svých rozpočtových možností. Musí splňovat předem ustanovené podmínky, vyplývající ze zákona. Kraj vystupuje v právních vztazích svým jménem a nese odpovědnost vyplývající z těchto vztahů (ČESKO, 2011: 82-83).

Co se týká plnění úkolu kraje, je třeba je rozdělit na dva typy. Na úkoly vykonávané samostatně, se samostatnou působností. V takové oblasti nemají nad sebou kraje žádnou nadřazenou moc a rozhodují jen pomocí platných zákonů, dle svého rozhodnutí a orgány patřící ke kraji vystupují jako orgány samosprávy. Stát nesmí zasahovat, ale ve speciálních případech je to povoleno (Koudelka, 2001: 187-188). Dále na úkoly, které jsou vykonány s pověřením, kdy kraje plní úkoly za stát a jedná se o přenesenou působnost kraje (Koudelka, 2001: 189-190).

Každý kraj je tvořen důležitými orgány, bez kterých by se žádný kraj nemohl obejít. Skládá se ze zastupitelstva, rady, hejtmána, Krajského úřadu, komise rady, či výborů zastupitelstva (Svoboda-Schelle, 2007: 132-141). Nejdůležitějším politickým orgánem kraje je zastupitelstvo, které je pro moji práci velice podstatné, protože právě zde dochází k procesům, na jejichž základě dojde k formování stranického systému

---

³ Ústavním zákonem č. 176/2001 Sb. byl přejmenován Ostravský kraj na Moravskoslezský kraj (Cogan, 2015:XLVIII).

⁴ Ústavním zákonem č. 176/2001 Sb. byl přejmenován Budějovický kraj na Jihočeský kraj (Cogan, 2015:XLVIII).

⁵ Ústavním zákonem č. 176/2001 Sb. byl přejmenován Brněnský kraj na Jihomoravský kraj (Cogan, 2015:XLVIII).

⁶ Ústavním zákonem č. 176/2001 Sb. byl přejmenován Jihlavský kraj na kraj Vysočina (Cogan, 2015:XLVIII).

⁷ Ústavním zákonem č. 135/2011 Sb. byl přejmenován kraj Vysočina na Kraj Vysočina (Cogan, 2015:XLVIII).

v kraji. Zastupitelstvo je jediný orgán, který je ustanoven na základě přímé volby občanů kraje. Tento orgán koná svá rozhodnutí převážně v rámci věcí, které spadají do samostatné působnosti kraje a ve věcech týkajících se přenesené působnosti, jen pokud tak stanoví zákon (Svoboda-Grospič, 2003: 282-285). Zastupitelstvo se skládá z členů zastupitelstva⁸, jejich počet se odvíjí od počtu obyvatel daného kraje. Je to středně velký volený sbor, který je nestálý a neprofesionalizovaný orgán, který se schází dle potřeby, ale většinou minimálně jedenkrát až třikrát měsíčně (Koudelka, 2007: 289). Dále je oprávněn rozhodovat v otázkách kraje a je oprávněn volit důležité orgány kraje, např. volba hejtmana.

Výkonným orgánem je rada kraje, která v rámci své práce se zaměřuje na oblast samostatné působnosti kraje. Vykonává svoji práci v oblasti přenesené působnosti, pouze pokud určí zákon a ve všem je následně odpovědná zastupitelstvu kraje (Svoboda-Grospič, 2003: 268-275). Je orgánem, který odráží aktuální rozložení sil v zastupitelstvu kraje a také podobu radniční koalice. Její funkce je možné shrnout jako činnost množství rozhodnutí v rámci kraje a s tím spojená i oblast řízení kraje. Velká část práce se zaměřuje na uskutečňování rozhodnutí zastupitelstva kraje (Koudelka, 2001:195-198). Rada se skládá z hejtmana, náměstka hejtmana a dalších členů rady zastupitelstva. Členové rady jsou voleni z členů zastupitelstva a jejich počet⁹ je jako u zastupitelstva dán počtem obyvatel daného kraje.

Orgánem, který zastupuje kraj navenek je hejtman. Hejtman je volen zastupitelstvem z řad členů, a je tak nepřímě voleným a vrcholným orgánem kraje. Rada kraje má právo hejtmanovi stanovit úkoly, které spadají pod její působnost. O výkonu jeho práce rozhoduje ve věcech týkajících se kraje. (Cogan, 2015: 223-225). V rámci zastupitelstva a politických stran, které zde jsou po volbách přítomny je podstatné, kdo obsadí symbolickou funkci hejtmana. To je samozřejmě závislé na vytvoření koalice mezi přítomnými stranami a následná dohoda mezi aktéry v koalici. Dále organizuje činnost všech orgánů, které spadají pod působnost kraje, či jedná v otázkách kraje, jako podepisování právních předpisů kraje atd. Osobou, která velice spolupracuje

---

⁸ Počet členů zastupitelstva činí: do 600 000 obyvatel 45 členů, nad 600 000 do 900 000 obyvatel 55 členů a nad 900 000 obyvatel 65 členů zastupitelstva (Koudelka, 2007: 291).

⁹ Počet členů rady kraje činí: do 600 000 obyvatel 9 členů a nad 600 000 obyvatel 11 členů rady kraje (Koudelka, 2001:179).

s hejtmanem, je náměstek hejtmana, který se spolupodílí na výkonu práce spadající pod hejtmana kraje.

Dalším velice důležitým orgánem je Krajský úřad. Tento orgán se zaměřuje na výkon své práce především v oblasti samostatné působnosti, a je tak delegován a následně odpovědný zastupitelstvu a radě kraje (Kopecký, 2010:253). Krajský úřad se skládá především z ředitele, který stojí v čele a dále ze zaměstnanců Krajského úřadu. Tento orgán má za úkol oblast správní a výkonnou a mimo jiné také zajišťuje chod celého kraje po administrativní stránce. V neposlední řadě Krajský úřad napomáhá výborům a komisím v jejich činnostech. Komise a výbory slouží především jako iniciační, poradní, či kontrolní orgány (ČESKO, 2011: 84-90).

2.2 Volby a volební systém do krajské samosprávy

Jak již bylo v předchozí části týkající se zastupitelstva kraje uvedeno, je tento orgán jediný, do kterého se volí na základě přímé volby občanů daného kraje. Volby do krajských zastupitelstev vyhlašuje prezident republiky nejpozději 90 dní před jejich konáním. Volby se konají každé čtyři roky, zpravidla na podzim a volí se na základě poměrného volebního systému s vázanými kandidátními listinami. Volí se na základě tajného hlasování a především dle všeobecného, rovného a přímého volebního práva.

V rámci voleb do krajských zastupitelstev musíme počítat s omezujícími podmínkami, které jsou dány zákonem. Především je to aktivní volební právo, kdy právo volit do zastupitelstva kraje má každý občan České republiky, který dosáhl 18 let věku a je přihlášen k trvalému pobytu v obci, které spadá pod územní obvod kraje. Pasivní volební právo (právo být volen) obsahuje stejné podmínky jako aktivní právo. Do samotných krajských voleb mohou kandidovat politické strany a politická hnutí, či jejich koalice, které jsou registrované. Dle zákona se nepřipouští kandidatura jednotlivých nezávislých kandidátů, ani jejich možných sdružení, což je velice podstatné pro formování stranických systémů, a tak díky tomuto ustanovení dochází ke koncentraci stranických systémů (Balík, 2009:83-97). Dále platí, že celý kraj se rovná pouze jednomu volebnímu obvodu.

Dle splnění předchozích podmínek, které jsou dány zákonem, mohou politické strany, hnutí a jejich koalice předkládat kandidátní listiny. Na těchto kandidátních listinách může být uvedeno nejvýše o pět kandidátů více, než činí počet volených členů do příslušného zastupitelstva (Kopecký, 2010: 221). Při volbách si volič zvolí pouze jednu stranickou kandidátku a v rámci svého preferenčního hlasování může volič vybraným kandidátům udělit maximálně čtyři preferenční hlasy. K posunu kandidáta na první místo je potřeba získat 10 % z celkového počtu preferenčních hlasů pro stranu. Pokud dojde k tomu, že hranici překoná více kandidátů, dochází následně k seřazení podle množství získaných preferenčních hlasů, v případě rovnosti dle původního pořadí na kandidátce. Dále platí pro krajský volební systém uzavírací klauzule, která je nastavena na 5 % a ta se vztahuje na všechny politické strany, hnutí, či jejich koalice bez rozdílu (Kopecký, 2010: 222- 223).

K určení počtu členů zastupitelstva pro každou kandidující stranu, hnutí, či koalici, které jim přináležejí na základě zisku hlasů, lze dojít za pomoci matematických metod. Tyto metody volebních dělitelů jsou založeny na řadách čísel, se kterými postupně dělí dosažený počet hlasů jednotlivých politických uskupení ve volbách. V krajských volbách se používá přepočít hlasů na mandáty dle d'Hondtovy metody s modifikovaným prvním dělitelem řady dělitelů, někdy také nazýván Koudelkův dělitel¹⁰ (Novák, 2004: 34). Na základě jeho iniciace, který začíná číslem 1,42¹⁰, dále pokračuje řadou přirozených čísel 2,3,4,5,6,7 atd. (Novák, 2004: 34).

Podstatou je, že počet hlasů pro každou stranu se dělí čísly z již právě zmíněné řady a následně takto vypočtené podíly jsou limitovány počtem kandidátů z dané strany. Dále se tyto podíly seřadí od nejvyššího k nejnižšímu. Výsledkem je vznik řady tolika podílů, kolik je v daném obvodu rozděleno mandátů, a ty se nakonec přidělí stranám podle pořadí, v jakém jsou seřazeny hodnoty jejich vypočtených podílů hlasů (Balík, 2009, 98-101).

Takto modifikovaný d'Hondtův dělitel byl vytvořen ve speciální podobě od českých zákonodárců a zaveden na základě opoziční smlouvy z roku 1998 a tolerančního patentu z roku 2000, jako kompromis mezi politickými stranami ODS a ČSSD (Koudelka, 2000: 90). Důvodem ke změně volebního systému byly výsledky voleb z let 1996 a 1998, kdy na základě výsledků voleb nebyly vytvořeny většinové vlády, které by si byly programově blízké, proto došlo k návrhům na změnu volebního systému (Charvát, 2013 : 93-95). Pro přípravu změny volebního systému byla vytvořena mezistranická komise, v rámci níž se na rozhodování podíleli např. za ČSSD Z. Koudelka, P. Rychetský, Z. Škromach a za ODS M. Beneš, L. Benešová a M. Kocourek (Charvát, 2013 : 109).

Strany původně navrhovaly každá zcela jiný přepočít. ODS navrhovala Imperialiho¹¹ metodu, kdežto ČSSD prosazovala d'Hondtovu metodu (Lebeda, 2000 : 245-246). Obě tyto metody přepočtu mandátů zvýhodňují větší politické strany, ale na

---

¹⁰ V původní nemodifikované d'Hondtově metodě je prvním dělitelem číslo 1 a pak následuje 2,3,4,5,6,7 atd. Dle zákona o volbách do zastupitelstev krajů z roku 2000 dochází ke změně prvního volebního dělitele z čísla 1 na číslo 1,42 (Cogan, 2004: 109).

¹¹ Imperialiho metoda je založena na dělení celých čísel začínající 2, 3,4,5,6 atd. (Cogan, 2004: 114).

rozdíl od d'Hondtovy metody je Imperialiho přepočít nastaven mnohem výhodněji pro velké strany a rozdíl mezi stranami je tak velice značný (Lebeda, 2000 : 246). Ve výsledku se obě varianty projeví především na úrovni menších volebních obvodů, v našem případě v rámci krajů.

Jak již bylo řečeno, d'Hondtova metoda s modifikovaným prvním dělitelem je kompromisem mezi čistou podobou metod d'Hondtovy a Imperiali, kdy změna prvního dělitele z čísla 1 na 1,42 byla vytvořena jako zmírnění d'Hondtovy metody a následné přiblížení se Imperialiho metodě (Novák, 2004: 35). Iniciátorem této změny byl především Z. Koudelka, který společně s mezistranickou komisí prosadil kompromis prvního dělitele na číslo 1,42, jako nahoru zaokrouhlená odmocnina ze dvou, bývá tak někdy označován jako Koudelkův dělitel (Koudelka, 2000: 92-93). Výsledná d'Hondtova metoda s modifikovaným prvním dělitelem dle rozhodnutí měla být použita, jak u voleb do Poslanecké sněmovny, tak i ve volbách do zastupitelstev krajů¹² a hlavního města, ale v současnosti se používá jen v případě voleb do krajských zastupitelstev včetně Prahy (Lebeda, 2008: 87-98).

Nedojde-li ke zvolení zastupitelstva z důvodu neplatnosti voleb, či hlasování, kdy tak shledá soud, je ministr vnitra povinen vyhlásit dodatečné volby, nebo nové hlasování do 30 dnů po usnesení soudu. Pokud by v průběhu funkčního období došlo ke snížení počtu členů zastupitelstva o více než polovinu členů a nejsou již žádní náhradníci, je stanoveno zákonem, že dojde k uskutečnění nových voleb (Kopecký, 2010:219).

---

¹² Je důležité podotknout, že v tomto období nebyl ještě stanoven konkrétní počet volebních obvodů / krajů (Koudelka, 2000: 95).

3. Index efektivního počtu stran v krajské samosprávě 2000-2016

Na základě výpočtu indexu efektivního počtu stran ve všech třinácti krajích České republiky jsem dospěla k následujícím výsledkům, které jsou zaneseny v tabulce č. 1 od roku 2000 až do roku 2016, a jsou v poměru s počtem politických stran, které se reálně vyskytují v zastupitelstvech krajů. Na první pohled je jasné, že ve všech případech se jedná o multipartismy.

Tabulka č. 1 : Index efektivního počtu stran 2000-2016

	2000		2004		2008		2012		2016	
	strany	index	strany	index	strany	index	strany	index	strany	index
Středočeský	4	3,85	5	3,04	4	2,98	4	3,78	6	5,81
Plzeňský	5	4,57	5	3,06	4	3,13	4	3,36	8	6,05
Karlovarský	4	3,8	5	3,13	6	5,22	6	4,53	8	6,01
Ústecký	4	3,71	3	2,58	4	3,51	5	4,12	5	4,07
Liberecký	6	5,1	4	3,03	5	4,12	5	4,57	7	4,28
Královéhradecký	4	3,74	6	3,5	5	3,57	6	5,18	9	6,51
Moravskoslezský	5	4,2	4	3,21	4	2,95	5	3,74	6	4,71
Pardubický	5	4,03	4	3,46	4	3,38	6	4,83	6	5,00
Jihočeský	5	4,52	5	3,13	4	3,15	6	4,56	7	5,61
Jihomoravský	5	4,11	5	4,03	4	3,46	5	4,00	9	6,94
Kraj Vysočina	5	4,59	5	4,13	4	3,11	6	4,07	7	6,01
Olomoucký	5	4,56	4	3,57	4	2,96	5	3,97	7	5,81
Zlínský	5	4,45	5	4,06	5	3,81	6	5,18	8	6,23

Zdroj: Autor, dle ČSÚ

Zaměřím-li se na rok 2000, kdy se konaly historicky první volby do zastupitelstev krajů, je z tabulky č. 1 zcela patrné, že index efektivního počtu stran je v přepočtu v osmi krajích rovný reálnému počtu politických stran, které jsou zastoupeny v zastupitelstvu. V případě roku 2000 se shoduje výsledek indexu a počtu stran, což znamená, že je takovéto zastoupení stran a rozdělení jejich sil relativně rovnoměrné, což vyvoluje jistou stabilitu celého systému. Ve zbylých pěti krajích se výsledek indexu blížil reálnému počtu stran v zastupitelstvu, z čehož vyplývá, že v zastupitelstvu je vždy o jednu stranu více. Systém je trochu fragmentovaný, ale zatím nelze mluvit o značné fragmentaci.

S rokem 2004 je situace velice odlišná, a jak je z tabulky č. 1 patrné, nedojde v budoucnu ke zdárnému zlepšení. Index efektivního počtu stran je v případě roku 2004 pouze ve dvou krajích roven počtu stran vyskytujících se v zastupitelstvu. V případě Ústeckého kraje v zastupitelstvu zasedají tři strany a výsledný index se téměř rovná. Síla v zastupitelstvu je tak rozdělena rovnoměrně, což platí i v Olomouckém kraji, kde je počet stran čtyři a index je opět po zaokrouhlení také roven číslu čtyři. Ve výsledku nelze říci, že právě tyto dva kraje na základě shody lze označit za relativně stabilní, protože to lze hodnotit jen za delší období.

V ostatních jedenácti případech je výsledek zcela opačný. V celkem šesti krajích je vždy v zastupitelstvu kraje o jednu stranu více a v ostatních pěti je to dokonce o dvě politické strany více. Možnou návazností to může mít vliv i na zvětšující se kandidaturu a následné zastoupení regionálních stran v zastupitelstvu, kdy v krajích se objevuje více stran a jejich koalicí kandidujících právě jen v určitých krajích. Tyto strany nedosahují takového výsledku jako strany působící na celostátní a regionální úrovni, ale ukazují, že se s nimi dá počítat a jsou případnými koaličními partnery, i když ve výsledku mě index efektivního počtu ukazuje nižší relativní sílu politických stran.

S volbami z roku 2008 a 2012 lze mluvit o téměř totožném výsledku. V případě výpočtu indexu o efektivním počtu stran roku 2008 je to pouze u kraje Ústeckého, kde došlo ke stejnému výsledku a počtu politických stran v zastupitelstvu. S rokem 2012 je výsledek roven jen v případě Libereckého kraje.

V letech 2008 a 2012 ve všech zbylých krajích s výjimkou Kraje Vysočina z roku 2012, je ve výpočtu efektivního počtu stran v zastupitelstvu vždy o jednu stranu

více a v případě Kraje Vysočina je systém o dvě strany navýšen. Určitě je dobré podotknout, že z tabulky č. 1 je patrný i nárůst politických subjektů v průměru od původních čtyř subjektů zastoupených v zastupitelstvu z roku 2000, až na počet šesti politických subjektů postupně z let 2004 až 2012.

Poslední volby v roce 2016 do zastupitelstev krajů ukazují, že počet stran v zastupitelstvech opravdu značně roste, mimo to se zvyšuje i celkový počet stran, které vůbec kandidují. Pokud se opětovně podívám, je výsledný index efektivního počtu stran pouze v jednom případě roven stejnému množství reálně zastoupených stran v zastupitelstvu Středočeského kraje, tedy šesti stran.

V ostatních dvanácti krajských samosprávách je po volbách 2016 vzrůstající počet stran v zastupitelstvech v rozmezí pěti, až dokonce devíti zastoupených politických subjektů. Jak již bylo řečeno, jsou to politické strany a hnutí zastoupené na celostátní i na regionální úrovni, dále také samotné regionální strany působící jen na určitém území, tedy území kraje a v neposlední řadě různě zkombinované koalice zmíněných všech typů politických subjektů.

Největší množství stran je hlavně v Královéhradeckém a Jihomoravském kraji, kde výsledný index ukazuje nadbytek dvou stran, což u dvou případů opět ukazuje značnou fragmentaci. Ve zbylých krajích je výsledek indexu opět odlišný, v průměru o jednu stranu.

Pokud celkově shlédnu data vyplývající z tabulky č. 1, je zcela jasné, že v rámci krajské samosprávy není zcela ideální a rovnoměrné rozdělení moci mezi zastoupenými politickými stranami v zastupitelstvu. Je viditelné, že postupem let dochází k většímu výskytu politických stran, či možných jejich koalic. V jediném roce 2000 je rozložení sil mezi politickými stranami rovnoměrné, a tak vychází dle přepočtu indexu efektivního počtu stran správně. V následujících letech se situace značně mění a celkově vždy jedna strana přebývá, ale to není tak devastující jako v případě roku 2016, kdy nejen celkový počet stran, které jsou v systému zastoupeny se zvýšil, ale i index efektivního počtu stran se liší o reálný počet, přibližně v průměru o mnohem více než dvě strany, a to o ty, které značně systém fragmentují.

Na druhou stranu, když navážu na G. Sartoriho a jeho názor na fragmentaci, v rámci mé práce se stranami a stranickými systémy, může dle autora vyvozovat určitou

ideologickou vzdálenost, která právě často zapříčiňuje roztržitost stranického systému. Samotná fragmentace není dle Sartoriho nějak výrazně škodlivá, ale je hlavní, aby si strany nebyly zas tak moc ideologicky vzdáleny, jinak by to byl pro stranický systém dosti velký problém (Novák, 1996:414).

V rámci krajské samosprávy je však těžké vyvodit jednoznačný závěr, že by v krajích byl stranický systém značně roztržitý v návaznosti na velký počet stran. Jejich množství je ve stranickém systému velké, protože volby do zastupitelstev krajů byly co do počtu jen málokrát, a proto lze v některém případě těžko mluvit o nějaké stabilitě, či ustálených a prověřených vzorcích, jelikož se v průběhu vývoje strany ve volbách často mění.

4. Stranické systémy v rámci krajské samosprávy z období let 2000-2016

V návaznosti na předcházející kapitolu o porovnání výsledku indexu efektivního počtu stran a reálného množství stran v zastupitelstvech krajů, se v této kapitole zaměřím na konkrétní typy stranických systémů dle J. Blondela, které se vyskytují v krajských samosprávách. Znamená to, že po určení efektivního počtu stran se nyní zaměřím na strany, které se ve stranickém systému vyskytují, a jaký je v rámci krajských samospráv vytvářen stranický systém.

Obecně lze říci, že dle samotného J. Blondela téměř ve všech stabilizovaných demokratických západních státech je z dlouhodobého hlediska velice omezené množství typů stranických systémů, které on vymezuje, že každý stranický systém má jiné tendence ke konkrétnímu typu. Ve výsledku je vždy nějaký typ stranického systému častější, než jiný a málokdy dochází k změnám typů stranických systémů. Co se týká případu krajských samospráv, tak by se dalo říci, že se zmíněné předpoklady zcela nepotvrzují (Novák, 1996: 412).

Nejprve se zaměřím na charakteristiku stranického systému z roku 2000, a následně se pokusím určit typy stran dle Sartoriho na základě síly a relevance politických stran zastupitelstev krajů České republiky. Postupně je ve všech tabulkách podle let, kdy se konaly volby, je znázorněn celkový zisk jednotlivých stran v procentech mandátů, stejně jako dle rozlišování Blondelových typů stranických systémů. V tabulce č. 2 zaneseny všechny politické strany, hnutí, či koalice.

Ve volbách z roku 2000 se do krajských zastupitelstev na prvním místě s téměř největším procentuálním ziskem mandátů umístila vítězná strana ODS, která vyhrála celkem v sedmi krajích, a její procentuální zisk byl v průměru přes 30 % mandátů. Takovýto výsledek v prvních krajských volbách byl značným úspěchem pro stranu ODS. Pouze o jedno krajské vítězství se za ODS umístila koalice Čtyřkoalice (tvořená KDU-ČSL, ODA, US a DEU)(Balík, 2006: 132-134). Získala vítězství v celkem šesti krajích. V Královéhradeckém kraji se umístila spolu s ODS na stejném místě, a to se stejným ziskem procent mandátů. V Ústeckém kraji to byla jako jediná vítězná strana KSČM, která získala velký procentuální zisk, přes 32 % mandátů (Šaradín, 2006: 8). Ve srovnání všech třinácti krajů jsem došla k jednoznačné shodě, kdy vítězné strany

nepřekračují v žádném z krajů hranici 40 %. Vítězné strany jsou ve všech krajích pouze v průměru okolo 27 % - 35 % mandátů.

Tabulka č. 2 – Volební zisk politických stran v zastupitelstvech krajů v procentech mandátů z roku 2000

2000	ODS	KSČM	ČSSD	SDRUŽ PK	4K	OS	NEZ	SNK	NPM	ZHN
Středočeský	32,31%	24,62%	18,46%		24,62%					
Plzeňský	28,89%	24,44%	17,78%		17,78%		11,11%			
Karlovarský	33,33%	26,67%	17,78%		22,22%					
Ústecký	30,91%	32,73%	20,00%		16,36%					
Liberecký	28,89%	20,00%	15,56%		17,78%	11,11%	6,67%			
Královéhradecký	31,11%	22,22%	15,56%		31,11%					
Moravskoslezský	30,77%	27,69%	16,92%		18,46%			6,15%		
Pardubický	26,67%	20,00%	15,56%	4,44%	33,33%					
Jihočeský	29,09%	21,82%	14,55%		23,64%			10,91		
Jihomoravský	20,00%	23,08%	13,85%		35,38%				7,69%	
Kraj Vysočina	22,22%	22,22%	13,33%		28,89%			13,33%		
Olomoucký	21,82%	23,64%	18,18%		27,27%		9,09%			
Zlínský	20,00%	17,78%	15,56%		33,33%					13,33%

Zdroj: Autor, dle ČSÚ

V rámci aplikace Blondelových stranických typů, je zcela patrné, že v tomto případě roku 2000 je absolutně vyloučené hledat stranu odpovídající Blondelovu bipartismu, či systému dvou a půl strany. Stranický systém po krajských volbách spadá do kategorie multipartismu, především díky značnému množství politických stran, hnutí a koalic. V případě typu multipartismu s dominující stranou, v mé aplikaci sice najdeme strany s velice slušným ziskem mandátů, což ale v případě Blondela nestačí. Takže je jasné, že kategorie multipartismu bez dominující strany je případem právě tohoto stranického systému. Jak již bylo v rámci charakteristiky Blondelových typů stranických systémů řečeno (viz Kapitola 1.2 Typologie stranických systémů), dochází k absenci všech předcházejících znaků a ve stranickém systému je velké množství stran a ani jedna není v blízkosti zisku přes 40 % mandátů.

Zaměřím-li se na strany, které se ve stranickém systému objevují, tak navážu na G. Sartoriho a jeho dělení stran, dle jejich síly a relevantnosti. V rámci mé práce jsou

politické strany, hnutí a koalice často psány ve zkratce a kompletní názvy jsou pak uvedeny v seznamu zkratk na konci bakalářské práce. Podívám-li se celkově na sílu všech politických stran, které se umístily v zastupitelstvech, tak vidím, že za velkou stranu se dá pokládat ODS, která nedosahuje absolutní většiny, kdy strana vládne s pomocí nějaké další strany. Takovou stranou bývá ta, se kterou spolu vytvoří koalici, ale na druhou stranu, politická strana s větším ziskem je ta, která se dá označit za velkou, protože právě ona dle výsledku voleb zastává větší pozici (např. při rozdělování důležitých funkcí a postů). Mimo stranu ODS se dá za velkou označit i Čtyřkoalice a v případě Ústeckého kraje i strana KSČM. Půjdu-li dále s charakteristikou velkých stran, nelze dle Sartoriho ani Duvergera označit případy ODS, Čtyřkoalice či KSČM za strany predominantní, dominantní, či dokonce strany s většinovým potenciálem, především z toho důvodu, že tyto strany vyhrály jen v prvních krajských volbách a nelze zde sledovat dlouhodobé hledisko postavení těchto stran, které dobře právě oba autoři shledávají za velice důležité. Samozřejmě z tabulky č. 2 plyne, že tyto strany nemají většinu a neaspirují na vytvoření jednobarevného zastupitelstva.

Strany, které jsou dle Sartoriho malé, jsou strany pantové, které lze označit za strany relativně ve středu politického spektra, jako vhodné koaliční partnery, což v mém případě splňují regionální strany, které jdou velice rády do koalic např. OS, NPM, SDRUŽ PK či ZHN a další. Na druhou stranu tyto regionální strany, často spadají i do skupiny odvržených stran, právě z důvodu jejich ideologické nevyhraněnosti, či jsou-li to strany jen jednoho tématu. Mimo regionálních stran, mohou být pantovými i strany NEZ, SNK a v případném vytváření koalic je možným parterem v některých krajích i ČSSD. Naopak strany marginální, objevující se na extrémech socioekonomické osy je v krajích strana KSČM a v určitých krajících to může být i ČSSD, ale ta spíše jen výjimečně.

Z hlediska relevantnosti, kdy se zaměřím na koaliční potenciál, jsou zde zástupci především již zmíněných regionálních stran a dalších malých stran ochotných se spolupodílet na rozhodování. Dále jsou to právě ty strany, které v krajích aspirují na sestavení většinové vlády, nebo se jí alespoň přibližují jako ODS, Čtyřkoalice a KSČM. Druhým bodem relevantnosti stran je případ stran vyděračského potenciálu, který se v těchto dosud prvních krajských volbách jednoznačně projevil u strany KSČM, nesoucí si v sobě rys strany antisystémové. Tato strana nebyla od dob konce socialismu

zreformována a má značné tendence k ovlivňování ostatních aktérů v zastupitelstvech krajů a především se v rámci tvorby povolebních koalic téměř neangažuje (Kubát, 2006: 548-556), což bude nastíněno výsledky z tvorby koalic (viz Kapitola 5. Teorie koalic z pohledu krajských voleb z let 2000-2016).

S druhými volbami do krajských samospráv z roku 2004 z tabulky č. 3 vidím, že absolutním vítězem se stala ODS ve dvanácti krajích, s průměrným ziskem od 33 % až 50 % mandátů, a oproti minulým volbám, tak navýšila svůj procentuální zisk mandátů. Pouze v kraji Jihomoravském se na první příčce v zisku mandátů umístila strana, která tentokrát kandidovala bez koalice a to strana KDU-ČSL se ziskem přes 30 % mandátů (Kyloušek - Balík, 2005: 221-223). Jak je z tabulky č. 3 patrné, ani strana KSČM neměla výsledný procentní zisk mandátů oproti minulým volbám horší, ale naopak si v některých krajích značně polepšila.

V tomto roce 2004 je viditelné zvýšení celkového počtu politických stran, hnutí, či koalic, které se tak nově umístily v zastupitelstvu krajů. Například jsou to regionální strany KOAL_... v daných krajích, ZEL-MOR a další strany kandidující samostatně jako EDVPMSOS, SNK-ED, ED...atd. (Šaradín, 2006: 9).

Tabulka č. 3 - Volební zisk politických stran v zastupitelstvech krajů v procentech mandátů z roku 2004

2004	ODS	KSČM	ČSSD	KDU-ČSL	SNK-ED	KOAL_...	SNK	EDVP-MSOS	ZEL-MOR	ED...
Středočeský	49,23%	21,54%	18,46%		4,62%	6,15%				
Plzeňský	48,89%	22,22%	17,78%	6,67%						
Karlovarský	46,67%	26,67%	15,56%			4,44				6,67%
Ústecký	50,91%	30,91%	18,18%							
Liberecký	48,89%	22,22%	13,33%							
Královéhradecký	46,67%	17,78%	13,33%	11,11%			6,67%	4,44%		
Moravskoslezský	44,62%	26,15%	16,92%	12,31%						
Pardubický	40,00%	20,00%	13,33%			26,67%				
Jihočeský	49,09%	21,82%	12,73%	10,91%			5,45%			
Jihomoravský	29,23%	21,54%	13,85%	30,77%					4,62%	
Kraj Vysočina	33,33%	24,44%	13,33%	22,22%			6,67%			
Olomoucký	38,18%	27,27%	18,18%	16,36%						
Zlínský	35,56%	17,78%	15,56%	24,44%						6,67%

Zdroj: Autor, dle ČSÚ

K typologii stranického systému dle J.Blodela. Nejprve se zaměřím na to, že bipartismus a systém dvou a půl strany v případě roku 2004 neodpovídá, a proto postupuji v typologii dále. Z tabulky č. 3 je patrný zisk strany ODS, která v devíti krajích překročila hranici 40 % mandátů. Z toho vyplývá, že se dá strana ODS označit za stranu dominantní a spadá ve většině krajů do stranického systému dle Blondela typu multipartismus s dominující stranou. Blondel má v této charakteristice určité podmínky, jako je dlouhodobé hledisko a pravidlo, že straně nad 40 % mandátů se žádná jiná neblíží. Z hlediska opakovatelnosti je pravda, že v případě krajských voleb 2004 není tato podmínka opětovně splněna, především díky konání celkově druhých voleb. V devíti krajích, o kterých je řeč, je pravda, že se vítězná straně ODS ostatní strany neblíží. Celkově v případě devíti krajů je lze označit za multipartismus s dominující stranou - ODS, kdy požadavky Blondela jsou jen z části splněny, ale tento stranický systém se jim nejvíce blíží. V ostatních čtyřech krajích je stranický systém jiného typu, kdy vítězná strana získala pod 40 % mandátů. Takto vzniklý stranický systém dle Blondela je typem multipartismus bez dominující strany, kdy opět chybí znaky z předchozího odstavce, na kterých autor trvá.

Dle typologie síly stran od G. Sartoriho, by se za stranu s většinovým posláním dala označit strana ODS, především v kraji Ústeckém, kde strana překročila hranici 50 % mandátů a získala tak většinu. Další strana v rámci stranického systému v krajích v roce 2004 se za stranu s většinovým posláním nedá označit. V návaznosti stranu ODS lze označit jen v krajích, kde získala nadpoloviční většinu mandátů také za stranu dominantní dle Sartoriho, a i za predominantní dle Duvergera, ale opět narážím na dlouhodobé hledisko, které je opět v případě ODS nesplněno. Celkově je strana ODS považována za velkou, především díky zisku většiny mandátů. V Jihomoravském kraji je velkou stranou KDU-ČSL, ale ta už postrádá většinu mandátů.

Malé strany, v případě vítězství ODS budou strany pantové KDU-ČSL, SNK a dále jsou na pomezí strany regionální, působící jen na území daných krajů jako je KOAL_..., ZEL-MOR, či ED, EDVPMSOS, které na základě jejich ideologické nevyhraněnosti a často jednoho tématu, spadaly by do malých stran odvržených. Posledním typem malých stran jsou strany marginální, do nichž by opětovně patřila na základě vítězství ODS a KDU-ČSL především KSČM a ČSSD.

Relevantnost stran na základě stran s koaličním potenciálem je určitě strana ODS, KDU-ČSL, dále by sem patřily i strany regionální, které by šly velice ochotně do koalic, a dalším možným kandidátem na stranu s koaličním potenciálem by mohla být i ČSSD, v případě možné tvorby koalice s KDU-ČSL, či dokonce s ODS. Ve vyděračském potenciálu je opět viditelná strana KSČM, o které jsem se již zmínila v minulých volbách 2000 a její postavení se nějak nezměnilo (Kubát, 2006: 548-556).

V krajských volbách v roce 2008 se výsledný procentní zisk mandátů obrátil ve prospěch strany, která doposud nezaznamenala takový velký zisk, kdy po krajských volbách 2008 překonala zatím vítěznou ODS na plné čáře a stala se jí nově strana ČSSD. ČSSD získala v rozmezí od 33 % do 49 % mandátů, a tento značný zisk zaznamenala dokonce bez výjimky ve všech třinácti krajích České republiky. Na druhém místě v krajích skončila strana ODS, kromě Jihomoravského kraje, kde druhé místo obsadila KDU-ČSL. Za zmínku stojí i postavení regionálních stran, které pokračovaly s navyšujícím se počtem procent mandátů, jako ve volbách 2004, kdy za pozornost stojí strana STAN, fungující opět v daných krajích, či strana Doktoři, Severočeši.cz (Eibl et al., 2009: 79-82).

Tabulka č. 4 - Volební zisk politických stran v zastupitelstvech krajů v procentech mandátů z roku 2008

2008	ODS	KSČM	ČSSD	STAN...	KOAL_...	ALTERNATIVA PRO KRAJ	SOS	KDU- ČSL	Dokto- ři	SNK ED	Severo- češi.cz
Středočeský	38,46%	15,38%	40,00%	6,00%							
Plzeňský	31,11%	20,00%	42,22%		6,67%						
Karlovarský	20,00%	17,78%	35,56%		6,67%	11,11%			8,89%		
Ústecký	23,64%	21,82%	40,00%								14,55%
Liberecký	26,67%	17,78%	33,33%	15,56%			6,67%				
Královéhradecký	28,89%	15,56%	40,00%		8,89					6,67%	
Moravskoslezský	27,69%	16,92%	47,69%					7,69%			
Pardubický	24,44%	13,33%	42,22%		20,00%						
Jihočeský	34,55%	18,18%	40,00%					7,27%			
Jihomoravský	16,92%	15,38%	40,00%					27,69%			
Kraj Vysočina	24,44%	17,78%	46,67%					11,11%			
Olomoucký	23,64%	18,18%	49,09%					9,09%			
Zlínský	24,44%	11,11%	40,00%	11,11%				13,33%			

Zdroj: Autor, dle ČSÚ

Z pohledu typologie stranických systémů dle J. Blondela je opětovně na základě výsledků z tabulky č. 4 patrné, že se nejedná ani o bipartismus, či dokonce ani o systém dvou a půl strany z důvodu, kdy ani jedna strana nespĺňuje požadavky těchto dvou kategorií vytyčených Blodelem. Podívám-li se blíže na stranu, která byla vítězná, zjišťuji, že zisk mandátů se pohyboval přes 40 %, z čehož vyplývá, že se v případě jedenácti krajů jedná o stranický systém, který je multipartistický a existuje v něm jedna strana, která získala přes 40 % mandátů a stala se tak dominující ve stranickém systému. Jelikož z předcházejících let vím, že Blondel má jisté podmínky pro zařazení stranického systému do daného typu, tak musím opět potvrdit, že strana ČSSD byla pouze jedenkrát vítěznou politickou stranou, která dominovala po volbách 2008, a je tedy jasné, že se zde nedá počítat na základě dlouhodobého výsledku zisku procent mandátů, jako u Blondela. Jak již bylo zmíněno, strana ČSSD nezískala ve všech krajích přes 40 % mandátů, což bylo v kraji Karlovarském a Královéhradeckém, kde se strana pohybovala pod 40 % mandátů. V případě těchto dvou krajů se vytvořil po

krajských volbách stranický systém, který je multipartistický, ale bez dominující strany, kdy opětovně znaky absentují.

V rámci aplikace Sartory síly a relevanci politických stran ve stranickém systému, nejprve určím sílu politických stran, hnutí, či vzniklých koalic v zastupitelstvech krajů České republiky po volbách 2008. Za velkou stranu bude označena strana ČSSD, která ve velké části krajů, získala většinu procent mandátů. Zdali je strana ČSSD dominantní, či predominantní je dle zisku procent mandátů pravdivé, ale opět narážím na dlouhodobé hledisko, se kterým nelze počítat. ČSSD také nelze označit jako stranu s většinovým posláním, především z toho důvodu, že ještě značná část procent mandátů straně chybí, i když potenciál by měla.

Do typů malých stran bude patřit za pantové strany KDU-ČSL, SNK – ED, STAN v rámci daných krajů a další regionální strany viz strana Doktoři, SOS atd.. Jako v předchozích letech by opět tyto strany dle ideologické vyprázdněnosti a pouze jednoho tématu mohly patřit i do odvržených stran, ale na druhou stranu jsou tyto strany velice dobrými koaličním partnery pro celé politické spektrum. Stranu na extréměch socioekonomické osy by opětovně zastávala KSČM a byla by tak stranou marginální, ale v případě vítězství ČSSD, by i pro ni mohla být možným koaličním partnerem.

Posledním určením ve stranických systémech v krajské samosprávě by bylo určení relevance stran v zastupitelstvu, kdy strany s koaličním potenciálem jsou pravděpodobně strany regionální a strany tvořené koalicemi z množství stran, či konkrétně strana KDU-ČSL, ODS, SNK, STAN... V krajské samosprávě není po volbách zcela patrná strana antisystémová, protože strana KSČM se změnila především v závislosti s usouzením, že v řadě krajů je ochotná jít do koalic i se stranami, se kterými by v předcházejících letech partnerství neuzavřela a stejně tak i ostatní strany, a proto nebude označena v případě krajských samospráv po volbách 2008 za antisystémovou stranu (viz Kapitola: 3. Teorie koalic z pohledu krajských voleb z let 2000-2016).

Po dalších čtyřech letech se v roce 2012 uskutečnily volby do krajských samospráv. Povolbní situace je dle výsledků zaznamenána v tabulce č. 5, ze které je patrné celkové snížení procent mandátů pro doposud kandidující strany a je vidět, že do zastupitelstev

se dostává více a více regionálních stran, které si opět v zisku procent mandátů polepšují na úkor stran, které kandidují od začátku prvních krajských voleb roku 2000.

V krajských volbách se vítěznou stranou sice stala strana ČSSD, i když její náskok oproti ostatním stranám nebyl ve všech krajích nijak strhující, dalo by se říci, že v některých krajích první dvě strany dělilo jen pár procent, kdy např. v Plzeňském kraji získala stejný počet mandátů, jak strana ČSSD, tak i strana ODS. V kraji Karlovarském a Ústeckém byla na rozdíl od ostatních vítěznou stranou KSČM a pouze, v kraji Libereckém zvítězila strana STAN Libereckého kraje. Jak již bylo zmíněno, značný zisk zaznamenaly strany, které se poprvé podívaly do zastupitelstva krajů jako např. Jihočeši 2012, ZEMANOVCI, ZMĚNA LK, PRO VYSOČINU a další (Havlík-Nový, 2013: 93-110).

Tabulka č. 5 - Volební zisk politických stran v zastupitelstvech krajů v procentech mandátů z roku 2012.

2012	ODS	KSČM	ČSSD	KDU- ČSL	STAN LK	TOP 09 STAN	HNHR M	KOAL_ ...	ALTE RNAT IVA	Severo češi.cz	Hnutí PRO! Kraj	ZEMA- NOVCI	Jihoče -ši 2012	ZMĚN A LK	PRO VYSO - ČINU	NEZ
Středočeský	24,62%	29,23%	30,77%			15,38 %										
Plzeňský	33,33%	26,67%	33,33%			6,67%										
Karlovarský	11,11%	31,11%	28,89%			8,89%	11,11 %	8,89%								
Ústecký	12,73%	36,36%	23,64%						16,36 %	10,91 %						
Liberecký	11,11%	22,22%	15,56%		28,89 %									22,22 %		
Královéhradecký	13,33%	24,44%	26,67%			11,11 %		15,56%								
Moravskoslezský	13,85%	30,77%	36,92%	10,77 %												7,69%
Pardubický	13,33%	24,44%	26,67%			6,67%		22,22%			6,67%					
Jihočeský	14,55%	23,64%	32,73%	7,27%		5,45%							16,36 %			
Jihomoravský	10,77%	24,62%	35,38%	21,54 %		7,69%										
Kraj Vysočina	11,11%	24,44%	37,78%	15,56 %		4,44%									6,67%	
Olomoucký	14,55%	29,09%	34,55%			7,27%		14,55%								
Zlínský	11,11%	20,00%	26,67%	22,22 %		11,11 %					8,89%					

Zdroj: Autor, dle ČSÚ

V charakteristice stranických systémů po volbách 2012, tak dle typologie Blondela je patrné, že nejde ani o bipartismus, či systém dvou a půl strany. Pokračuji-li dále v charakteristice, vidím, že ani jedna z vítězných stran se nepohybuje nad 40 % mandátů, a tak je jasné, že multipartismus s dominující stranou v rámci stranických systémů krajů se nevyskytuje. Podle výsledků z tabulky č. 5, přiřadím všechny stranické systémy ve všech třinácti krajích k multipartismu bez dominující strany, jelikož v této úrovni vítězné strany nedosahují zisku nad 40 % mandátů a opět všechny požadavky Blondela na dlouhodobé hledisko jsou absolutně vyloučeny.

K typologii stran v krajské samosprávě lze velké strany spatřit především v ČSSD, KSČM a STAN, kdy strany opět nemají absolutní většinu, ale vládnou za pomoci a podpory dalších stran, ideálně s těmi, které jsou s nimi v koalici. Z dlouhodobého pohledu vyplývá, že ani jedna ze stran nedosahuje pravidelného výsledku, a tak nelze určit, že by strany spadaly do stran predominantních, dominantních, či dokonce s většinovým posláním.

Strany, které jsou malé a konkrétně ty pantové, lze označit stranu KDU-ČSL, TOP 09 + STAN, NEZ a opět by se sem zařadily strany regionální, které jdou často do koalice se stranami velkými jako např. KOAL_..., ZMĚNA LK atd. Ostatní regionální strany a jejich různé koalice se stranami velkými, by spíše spadaly do typu stran odvržených. Poslední kategorii stran marginálních by opět zastávala strana KSČM, dokonce bych sem zařadila i stranu ZEMANOVCI. Z hlediska relevantnosti stran lze označit strany s koaličním potenciálem, a opět by sem patřily strany v daných regionech a jejich koalice, jako často velice dobří koaliční partneři a patřily by sem i strany KDU-ČSL, STAN... Post antisystémové strany v rámci stran v krajských samosprávách opětovně neobsadila žádná strana, jako v předešlých volbách je KSČM častým parterem v koalicích (Hrbková, 2013:216-231), a dále se o ní již zmiňovat v tomto kontextu nebudu.

Poslední doposud uskutečněné krajské volby, které se konaly v roce 2016, jsou dle mého názoru velice jedinečné, a to zvyšující se kandidaturou nových stran, které doposud na krajské úrovni nekandidovaly. Jak je z tabulky č. 6 patrné, ve výsledku se celkově proměnily strany z minulých let, které se dostaly do zastupitelstev krajů, což může být především případ strany vzniklé z roku 2011, tedy ANO 2011. Dalším je

kandidující koalice SPD-SPO, Pirátů spolu v koalici se Stranou zelených a Změnou pro KHK, které obdržely velice velký zisk procent mandátů.

Jak již bylo nepatrně nastíněno, tak vítěznou stranou bylo hnutí ANO 2011, které viz tabulka č. 6, získalo v rozmezí od 23 % do 36 % mandátů a stalo se tak celkem v devíti krajích napoprvé velice úspěšnou stranou. O druhé místo se dělí strana ČSSD, která své vítězství obhájila jen v kraji Jihočeském a na Vysočině. Strana STAN v rámci kraje Středočeského a Libereckého celkově získala nejvíce ze všech stran ve všech krajích, a to přes 40 % mandátů. Pouze ve Zlínském kraji je oproti ostatním krajům vítězem strana KDU-ČSL (ČSÚ, 2015).

Tabulka č. 6 - Volební zisk politických stran v zastupitelstvech krajů v procentech mandátů z roku 2016

2016	ANO	ODS	ČSSD	KDU- ČSL	KSČM	TOP 09 ...	STAN ...	ZMĚN A LK	KOAL_ ...	Piráti ...	HNHR M	PRO JČ	Svobodní a Soukrom níci	Jihoče ši 2012	KOAL - SPO, SPD
Středočeský	24,62%	15,38%	16,92%		12,31%	7,69%	23,08%								
Plzeňský	24,44%	17,78%	20,00%		13,33%	6,67%	8,89%		4,44%						4,44%
Karlovarský	28,89%	8,89%	17,78%		13,33%		11,11%			6,67%	6,67%				6,67%
Ústecký	36,36%	12,73%	18,18%		23,64%										9,09%
Liberecký	20,00%	8,89%	8,89%		8,89%		40,00%	8,89%							4,44%
Královéhradecký	28,89%	11,11%	13,33%		8,89%	8,89%	8,89%		11,11%	4,44%					4,44%
Moravskoslezský	33,85%	9,23%	21,54%	12,31%	13,85%										9,23%
Pardubický	26,67%	11,11%	24,44%		11,11%		6,67%		20,00%						
Jihočeský	21,82%	14,55%	27,27%	7,27%	12,73%							9,09%		7,27%	
Jihomoravský	23,08%	9,23%	16,92%	16,92%	10,77%	6,15%	6,15%			4,62%					6,15%
Kraj Vysočina	20,00%	11,11%	24,44%	15,56%	13,33%		8,89%								6,67%
Olomoucký	29,09%	9,09%	16,36%		12,73%		10,91%		12,73%						9,09%
Zlínský	17,78%	6,67%	13,33%	26,67%	8,89%		13,33%						8,89%		4,44%

Zdroj: Autor, dle ČSÚ: volby 2016

Po posledních volbách není pouze jen jedna z variant stranických systémů možná dle Blondela, přestože je trochu výsledek z předcházejících voleb značně patrný. Bipartismus a systém dvou a půl strany nebudu již dále rozebírat, a ani se o nich více zmiňovat, když aplikace není v případě krajských samospráv možná.

V případě multipartismu s dominující stranou vidím, že pouze jedna strana je nad 40 % což je STAN LK, která splňuje označení dle teorie dominující strany ve stranickém systému Libereckého kraje. Na druhou stranu jsem již v mé práci zmiňovala,

že tento výsledek byl pro tuhle stranu pouze ojedinělý a nelze proto mluvit o dlouhodobém hledisku, že by se takový výsledek u této strany objevoval a dále je patrné, že se celkově výsledky vítězných aktérů o značnou část snížily, a tak se od klasifikace multipartismu s dominující stranou oddalují víc a víc. U zbylých dvanácti krajů je situace nepřekračující 40 % mandátů a spadá do stranického systému multipartistického typu, ve kterém se neobjevuje žádná dominantní strana.

V typologii existujících stran v zastupitelstvech krajů se síly rozložení trochu mění, kdy strany jako ODS, ČSSD, či KDU-ČSL v návaznosti na kandidaturu nových stran, hnutí, koalic ztrácí své procentuální zisky mandátu a staví se tak často do stran, které jsou spíše dobrými stranami do koalice. Velkou stranou se nově stává hnutí ANO 2011, které v žádném případě není stranou predominantní, či dominantní, a to už jenom z důvodu pouze jedné kandidatury v krajských volbách. Strana se prezentuje značnou sebedůvěrou, má aspirace na stranu s většinovým posláním, ale na druhou stranu tato strana ráda jde i do koalic s různými aktéry a často i napříč politickým spektrem (Krajské volby 2016, 2016). Mimo hnutí ANO 2011 by stranou spadající do kategorie velkých stran mohla být ta strana, což lze vidět u STAN na případě Libereckého kraje, kterou však nelze aplikovat na typy stran podle síly Sartoriho, či Duvergera, protože to stejně tak jako u ANO 2011 bylo docíleno pouze jedenkrát.

K malým stranám se v případě výsledku těchto voleb zařadila nejen strana KDU-ČSL, přestože ve Zlínském kraji to byla strana velká, ale v případě ostatních krajů to bylo naopak. Dále se přidala strana STAN ..., KOAL_..., což spadalo do typu pantových stran. Možná by k těmto stranám v současné době patřila i se svým výsledkem a tvorbou koalic i ODS a v některých případech i ČSSD. V kategorii stran marginálních, které se nacházejí na extrémech pravolevé osy, patřila by nejen KSČM, ale i Koalice Svoboda a přímá demokracie – Tomio Okamura a Strana Práv a Občanů (SPD-SPO), která nejen díky svému programu na otázku migrace a s ní značné prohlubování nenávisti a jiným vyhraněným názorům, je opakovaně autory řazena k extrémistickým uskupením, a určitě tak spadá do této kategorie, ale pouze v tom případě, že je shledána na základě svých zisků a postavení za zcela relevantního aktéra (Šaradín, 2016). V tomto případě by byla zcela z typologie vyřazena. Ke stranám odvrženým by patřily obligátně strany regionální, mimo tyto strany i například Strana

zelených, či Piráti, jako strany ideologicky nevyhraněné a často strany jednoho tématu (volebníprogramy.cz, 2016).

V rámci Sartoriho relevantnosti stran, kdy postavení stran s koaličním potenciálem budou zastávat strany: ANO 2011, KDU-ČSL, ČSSD, ODS, TOP 09, STAN, a případně další menší strany včetně těch regionálních. Na rozdíl u předcházející kategorie, kde se situace nemění, v případě stran antisystémových, které jsou schopny ovlivňovat, nelze jednoznačně určit takovou stranu. Koalice stran SPD-SPO by z hlediska celkového tlaku, který je vyvíjen na všechny ostatní politické aktéry, hnutí, je možné označit za antisystémové, ale opět jen v případě shledání uskupení relevantním (Šaradín, 2016). Ostatní strany s tímto uskupením často nepočítají.

Celkově ke všem doposud uskutečněným volbám lze jednoznačně říci, že u formátu stranického systému v rámci krajských samospráv převládal typ multipartismu bez dominující strany, kdy pouze v málo případech tento systém našel dominantní stranu, která by charakter stranického systému změnila. Jak jsem se zmínila, výjimkou byly roky 2004 s dominantní stranou ODS a v roce 2008 se stranou ČSSD. V průměru obě strany obdržely více jak 40 % mandátů. Z posledních voleb se jako nová strana vygenerovalo hnutí ANO 2011, které se svým ziskem těmto stranám neblížilo.

Dle relevantnosti a síly stran jsem se pokusila vyjádřit k zařazení českých stran působících v krajských zastupitelstvech a došla jsem názoru, že opětovně v průběhu všech voleb a vývoje se často jisté formáty vyskytují, jako např. zprvu jednoznačné přiřazení stran do kategorií vytyčených Sartorim. Rok 2016 nabídl trochu jiné výsledky, takže stále lze mluvit o opakujícím se členění stran do kategorií.

Je nutné podotknout, že v průběhu všech voleb od roku 2000 až 2016 došlo k vzrůstu množství politických stran, hnutí, či různě vzniklých koalic stran. Relativně velkou skupinou, která značně rok od roku navyšovala své zisky procent mandátů, byla skupina všech regionálních stran, které jak již bylo v kapitole vícekrát zmíněno, byla vhodným partnerem do koalic a často překvapovala svými výsledky i strany působící na národní úrovni. Aby tento koaliční potenciál jak stran regionálních, ale i ostatních byl potvrzen, či vyvrácen, zaměřím se v následující kapitole na tvorbu koalic v krajských samosprávách.

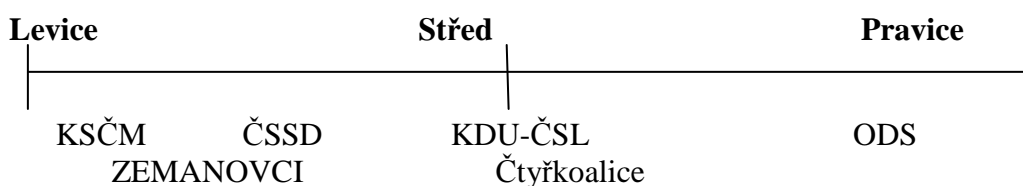
5. Teorie koalic z pohledu krajských voleb z let 2000-2016

V následné části aplikace teorie koalic na reálně vzniklé koalice v krajských samosprávách se zaměřím na konkrétní typy koalic, které vznikaly od roku 2000 do 2016 v rámci krajské samosprávy České republiky. Postupně se ukáže, zdali je zde vidět nějaký trend ve výskytu jednotlivých typů koalic, nebo naopak. V rámci větší přehlednosti jsou do kapitoly zařazeny tabulky, které ukazují nejdříve složení koalic a dále konkrétní typ koalic. Druhou variantou tabulek jsou ty, které ukazují za prvé: počet mandátů v zastupitelstvu kraje a potřebný počet mandátů k zisku většiny (M), plus je zde zachycen viditelný počet nadbytečných a chybějících mandátů koalice (M +/-), a dále je obsahem celkový počet mandátů koalice (K) a následuje počet mandátů opozice (O). Další částí této tabulky jsou samotné politické strany a jejich zisk mandátů.

Ráda bych uvedla členění koaličních partnerství mezi stranami, které jsou v koalici ideově propojené nebo naopak. Když se budu zaměřovat na přiřazení těchto kategorií především u stran, u kterých jsou jejich idey blízké, označila bych je jako ideově propojené a pokud jsou strany značně ve svých ideách vzdálené, jako ideově nepropojené. Dále u koalic, které budou nejednoznačné, zmíněná hlediska zcela vynechám, z důvodu ideologické nevyprofilovanosti, proč právě takové koalice vznikly.

V rámci obecného určení zařadím regionální strany, jako neutrální, především z důvodu značné neexistence ideologie. Vytvořila jsem tabulku č. 7, kde jsou přibližné pozice stran, ale je zde jasné, že pozice některých stran se v průběhu let mohou měnit.

Tabulka č. 7- Pozice vybraných stran v pravolevém horizontálním spektru

Zdroj: Autor, dle CVVM SOÚ AV ČR

Historicky první volby do krajské samosprávy se uskutečnily v roce 2000. V těchto volbách se hlavní boj odehrával především mezi ODS, Čtyřkoalicí a ČSSD. Po volbách a následujících rozhovorech mezi výherními stranami došlo k utvoření spolupráce a na tomto základě se vytvořily koalice, které se často skládaly ze stran ODS, ČSSD, Čtyřkoalice, SNK a NEZ (Balík, 2006: 127). Konkrétní složení a forma koalic, počet mandátů koalice a potřebné množství mandátů k získání většiny a celkového počtu mandátů je v jednotlivých krajích zobrazen v tabulce č. 8. a v tabulce č. 9.

Tabulka č. 8 - Koalice vytvořené v krajích v roce 2000

Koalice v krajích 2000		
Středočeský	Čtyřkoalice + ODS	Minimální vítězná koalice (ideově propojené)
Plzeňský	Čtyřkoalice + NEZ + ODS	Minimální vítězná koalice (ideově propojené)
Karlovarský	ODS + ČSSD (podpora Čtyřkoalice)	Minimální vítězná koalice (ideově nepropojené)
Ústecký	ODS + ČSSD	Velká koalice
Liberecký	ODS + ČSSD + Čtyřkoalice	Nadměrná koalice - široká
Královéhradecký	Čtyřkoalice + ODS	Minimální vítězná koalice (ideově propojené)
Moravskoslezský	ODS + Čtyřkoalice + SNK	Minimální vítězná koalice (ideově propojené)
Pardubický	Čtyřkoalice + ODS	Minimální vítězná koalice (ideově propojené)
Jihočeský	ČSSD + SNK + Čtyřkoalice + ODS	Nadměrná koalice - široká
Jihomoravský	Čtyřkoalice + ODS	Minimální vítězná koalice (ideově propojené)
Kraj Vysočina	ČSSD + SNK + Čtyřkoalice + ODS	Nadměrná koalice - široká
Olomoucký	Čtyřkoalice + ODS + NEZ	Minimální vítězná koalice (ideově propojené)
Zlínský	Čtyřkoalice + ODS + ZHN	Nadměrná koalice

Zdroj: Autor, dle ČSÚ a Balík - Kyloušek, 2005

Z tabulky č. 8 je zcela patrné, že koalice v roce 2000 byly utvářeny především ze stran ODS, ČSSD, Čtyřkoalice (tvořená KDU-ČSL, ODA, US a DEU), v konkrétních krajích se objevovaly i regionální strany, zastoupené ZHN, NEZ, SNK (Balík, 2006: 132-134). Celkem v osmi krajích byly utvořeny koalice z ODS a Čtyřkoalice, přičemž v Plzeňském, Moravskoslezském, Olomouckém a Zlínském kraji byly v koalicích zastoupeny i strany NEZ, SNK a ZHN. V ostatních pěti krajích byly koalice tvořeny převážně ČSSD, ODS.

V Libereckém kraji byla koalice rozšířena o Čtyřkoalici, v Jihočeském kraji a na Vysočině ještě o SNK. Celkem v devíti krajích se utvořily minimální vítězné koalice, které byly většinou ideově propojené a ve třech krajích vznikaly koalice nadměrné,

kteře byly po většinou široké, v nichž se objevovaly více než dvě strany, pouze v kraji Ústeckém vznikla velká koalice (Švec, 2010: 195-196).

Tabulka č. 9 – Zisk mandátů politických stran krajské samosprávě v roce 2000

2000	M	M+/-	K	O	ODS	ČSSD	4K	SNK	NEZ	KSČM	OST.
Středočeský	33/65	4	37	28	21	12	16			16	
Plzeňský	23/45	3	26	19	13	8	8		5	11	
Karlovarský	23/45	1	24	21	15	8	10(-1)			12	
Ústecký	28/55	0	28	27	17	11	9			18	
Liberecký	23/45	5	28	17	13	7	8		3	9	5
Královéhradecký	23/45	5	28	17	14	7	14			10	
Moravskoslezský	33/65	3	36	29	20	11	12	4		18	
Pardubický	23/45	4	27	18	12	7	15			9	2
Jihočeský	28/55	15	43	12	16	8	13	6		12	
Jihomoravský	33/65	3	36	29	13	9	23			15	5
Kraj Vysočina	23/45	12	35	10	10	6	13	6		10	
Olomoucký	28/55	4	32	23	12	10	15		5	13	
Zlínský	23/45	7	30	15	9	7	15			8	6

Zdroj: Autor, dle ČSÚ

Podle počtu mandátů koalic v jednotlivých krajích je vidět z tabulky č. 9, že strany utvářely většinou koalice, v rámci nichž bylo často velké množství nadbytečných mandátů. V krajích mohly vzniknout koalice z menšího počtu stran, a tak by většina mandátů v rámci zastupitelstva byla dostačující, např. v Libereckém, Jihočeském a na Vysočině. Je jasné, že v tvorbě nadměrných koalic se vyskytují vždy strany, které jsou zde nadbytečné.

Situace v dalších krajských volbách roku 2004 se velice lišila především díky předcházejícím volbám 2002 do poslanecké sněmovny, kde se hlavní stranou stala ČSSD (Švec, 2010: 196), a proto se netrpělivě čekalo na výsledky krajských voleb. V tabulce č. 10 jsou opět zobrazeny výsledné koalice v krajích a konkrétní typ koalic.

Tabulka č. 10 - Koalice vytvořené v krajích v roce 2004

Koalice v krajích 2004		
Středočeský	ODS + KOAL_STČ +SNK-ED	Nadměrná koalice
Plzeňský	ODS + KDU-ČSL	Minimální vítězná koalice (ideově propojené)
Karlovarský	ODS + ČSSD	Minimální vítězná koalice
Ústecký	ODS + ČSSD	Nadměrná koalice
Liberecký	ODS + ČSSD	Minimální vítězná koalice
Královéhradecký	ODS + SNK	Minimální vítězná koalice (ideově propojené)
Moravskoslezský	ODS + KDU-ČSL	Minimální vítězná koalice (ideově propojené)
Pardubický	ODS + KOAL_PAR	Minimální vítězná koalice (ideově propojené)
Jihočeský	ODS + KDU-ČSL + SNK	Nadměrná koalice
Jihomoravský	KDU-ČSL + ODS	Minimální vítězná koalice (ideově propojené)
Kraj Vysočina	ODS + KDU-ČSL + SNK	Nadměrná koalice
Olomoucký	ODS + KDU-ČSL	Minimální vítězná koalice (ideově propojené)
Zlínský	ODS + KDU-ČSL + ČSSD	Nadměrná koalice

Zdroj: Autor, dle ČSÚ

Výsledné koalice byly tvořeny převážně z ODS, která byla ve všech krajích zastoupena a propojila se hlavně s KDU-ČSL, což bylo v celkem sedmi krajích. Někde se podílely na koalici i ČSSD, SNK-ED, a to v kraji Pardubickém a Středočeském. Co se týká vzniklých typů koalic po volbách 2004, tak převážně lze mluvit o minimálních vítězných koalicích, které byly často ideově propojené a v pěti zbylých případech se setkám s koalicí nadměrnou (Kyloušek - Balík, 2005: 231-233).

Tabulka č. 11 - Zisk mandátů politických stran krajské samosprávě v roce 2004

2004	M	M+/-	K	O	ODS	ČSSD	KDU- ČSL	SNK...	KOAL_...	KSČM	OST.
Středočeský	33/65	6	39	26	32	12		3	4	14	
Plzeňský	23/45	2	25	20	22	8	3	2		10	
Karlovarský	23/45	5	28	17	21	7			2	12	3
Ústecký	28/55	10	38	17	28	10				17	
Liberecký	23/45	5	28	17	22	6				10	7
Královéhradecký	23/45	1	24	21	21	6	5	3		8	2
Moravskoslezský	33/65	4	37	28	29	11	8			17	
Pardubický	23/45	7	30	15	18	6			12	9	
Jihočeský	28/55	8	36	19	27	7	6	3		12	
Jihomoravský	33/65	6	39	26	19	9	20			14	3
Kraj Vysočina	23/45	5	28	17	15	6	10	3		11	
Olomoucký	28/55	2	30	25	21	10	9			15	
Zlínský	23/45	11	34	11	16	7	11			8	3

Zdroj: Autor, dle ČSÚ

Po volbách a následném utvoření koalic vznikaly takové, které obsahovaly nadbytečné mandáty, kdy příkladem je především Středočeský, Ústecký, Jihočeský a Zlínské kraj, kde je větší množství jak mandátů, tak i stran, které tvoří koalici. Ve volbách 2004 vzrostl počet nadbytečných stran v rámci nadměrných koalic, kde tito členové nejsou nezbytně nutní k zisku většiny, a pokud ano, tak jsou zde i jiné varianty k utvoření koalic.

Po volbách v roce 2008 se situace v rámci typů konkrétních koalic nezměnila. Na druhou stranu se lišila hlavní koaliční strana, téměř ve všech krajích jí byla ČSSD.

Tabulka č. 12 - Koalice vytvořené v krajích v roce 2008

Koalice v krajích 2008		
Středočeský	ČSSD (podpora KSČM)	Minimální vítězná koalice (ideově propojené)
Plzeňský	ČSSD (podpora KSČM)	Minimální vítězná koalice (ideově propojené)
Karlovarský	ČSSD + KSČM + Doktoři	Nadměrná koalice
Ústecký	ČSSD + ODS	Minimální vítězná koalice
Liberecký	ČSSD + SOS (podpora KSČM)	Minimální vítězná koalice (ideově propojené)
Královéhradecký	ČSSD + KOAL_KrK+ SNK-ED	Minimální vítězná koalice (ideově propojené)
Moravskoslezský	ČSSD + KSČM	Minimální vítězná koalice (ideově propojené)
Pardubický	ČSSD + KOAL_PAR	Minimální vítězná koalice (ideově propojené)
Jihočeský	ČSSD + ODS	Minimální vítězná koalice
Jihomoravský	ČSSD + ODS	Minimální vítězná koalice
Kraj Vysočina	ČSSD (podpora KSČM)	Minimální vítězná koalice (ideově propojené)
Olomoucký	ČSSD + KDU-ČSL + ODS	Nadměrná koalice
Zlínský	ČSSD + KDU-ČSL + ODS	Nadměrná koalice

Zdroj: Autor, dle ČSÚ

Z tabulky č. 12, utvořila ČSSD ve všech třinácti krajích koalice, kde nejčastějším partnerem se stala ODS, KDU-ČSL a KSČM, která ve dvou případech tvořila koalici a v Karlovarském kraji ji utvořila i se stranou Doktoři. Dále v kraji Plzeňském, Středočeském a na Vysočině byla ČSSD podporovaná od KSČM. Další strany, které se objevily, byly SOS, SNK-ED a dvě regionální koalice utvořené před volbami KOAL_KrK v Karlovarském kraji a KOAL_PAR v Pardubickém kraji (Mrklas, 2010: 144-145).

Dle typologie koalic se do velké míry celkem nic nemění. Po volbách 2008 se utvořilo celkem deset minimálních vítězných koalic, které byly v převážné většině ideově propojené. V celkem třech zbylých případech došlo ke vzniku nadměrné koalice.

Tabulka č. 13 - Zisk mandátů politických stran krajské samosprávě v roce 2008

2008	M	M+/-	K	O	ODS	ČSSD	KDU- ČSL	SNK...	KOAL...	KSČM	SOS	Dokt- oři	OST.
Středočeský	33/65	-7	26	39	25	26				10			4
Plzeňský	23/45	-4	19	26	14	19			3	9			
Karlovarský	23/45	5	28	17	9	16			3	8		4	5
Ústecký	28/55	7	35	20	13	22				12			8
Liberecký	23/45	-5	18	27	12	15				8	3		
Královéhradecký	23/45	2	25	20	13	18		3	4	7			
Moravskoslezský	33/65	9	42	23	18	31	5			11			
Pardubický	23/45	5	28	17	11	19			9	6			
Jihočeský	28/55	13	41	14	19	22	4			10			
Jihomoravský	33/65	4	37	28	11	26	18			10			
Kraj Vysočina	23/45	-2	21	24	11	21	5			8			
Olomoucký	28/55	17	45	10	13	27	5			10			
Zlínský	23/45	12	35	10	11	18	6			5			5

Zdroj: Autor, dle ČSÚ

Výsledná podoba krajských koalic byla taková, že v rámci nadměrných koalic se opětovně ukázaly nadbytečné mandáty v Olomouckém, Zlínském, Jihočeském, Moravskoslezském kraji a v nich v případě nadměrných koalic se objevily i nadbyteční členové. Odlišná situace nastala ve Středočeském, Plzeňském a Libereckém kraji a na Vysočině, kde neměla koalice většinu, což bylo především dáno tím, že v těchto koalicích byla jen jedna strana ČSSD a strany v opozici se s ní dohodly na podpoře, a tak vznikne podpora menšinového uskupení (Eibl et al., 2009: 135-142).

Období po volbách v roce 2012 je zaznamenáno v tabulce s č. 14, kde je stoprocentní výskyt minimálních vítězných koalic, které jsou ve většině případů jasně ideově propojené.

Tabulka č. 14 - Koalice vytvořené v krajích v roce 2012

Koalice v krajích 2012		
Středočeský	ČSSD + KSČM	Minimální vítězná koalice (ideově propojené)
Plzeňský	ČSSD + KSČM	Minimální vítězná koalice (ideově propojené)
Karlovarský	ČSSD + KSČM	Minimální vítězná koalice (ideově propojené)
Ústecký	KSČM + ČSSD	Minimální vítězná koalice (ideově propojené)
Liberecký	STAN + ZMĚNA LK	Minimální vítězná koalice (ideově propojené)
Královéhradecký	ČSSD + KSČM	Minimální vítězná koalice (ideově propojené)
Moravskoslezský	ČSSD + KSČM	Minimální vítězná koalice (ideově propojené)
Pardubický	ČSSD + KOAL_ PK + ZEMANOVCI	Minimální vítězná koalice
Jihočeský	ČSSD + KSČM	Minimální vítězná koalice (ideově propojené)
Jihomoravský	ČSSD + KDU-ČSL	Minimální vítězná koalice
Kraj Vysočina	ČSSD (podpora KSČM)	Menšinová vláda
Olomoucký	ČSSD + KSČM	Minimální vítězná koalice (ideově propojené)
Zlínský	ČSSD + KSČM + ZEMANOVCI	Minimální vítězná koalice (ideově propojené)

Zdroj: Autor, dle ČSÚ

Co se týká politické strany, která převážně tvořila koalice, tak se jí opětovně stala ČSSD, která tvořila koalici ve 12 krajích s výjimkou Libereckého kraje, kde se utvořila koalice z regionální strany STAN Libereckého kraje a strany za Změnu Libereckého kraje. ČSSD se staly koaličními partnery hlavně s KSČM, a to celkem v devíti případech, kdy se často s nimi v koalici objevovali i ZEMANOVCI i KDU-ČSL. V Pardubickém kraji s nimi koalici utvořila i regionální strana KOAL_PK. Jednou důležitou změnou je rozpad koalice v Karlovarském kraji, kterou nově utvořilo spojení ČSSD, ODS, TOP 09 a dvou regionálních stran STAN KK a Hnutí NEZÁVISLÝCH ZA HARMONICKÝ ROZVOJ OBCÍ A MĚST (Hrbková, 2013:216-231). Následně lze mluvit o nadměrné koalici, konkrétně široké.

Tabulka č. 15 - Zisk mandátů politických stran krajské samosprávě v roce 2012

2012	M	M+/-	K	O	ODS	ČSSD	KDU- ČSL	STAN...	KOAL...	KSČM	ZEMA - NOVCI	ZMĚNA	OST.
Středočeský	33/65	6	39	26	16	20		10		19			
Plzeňský	23/45	4	27	18	15	15		3		12			
Karlovarský	23/45	4	27(27)	18(18)	5	13		4		14			9
Ústecký	28/55	5	33	22	7	13				20			15
Liberecký	23/45	0	23	22	5	7		13		10		10	
Královéhradecký	23/45	0	23	22	6	12		5	7	11			4
Moravskoslezský	33/65	11	44	19	9	24	7			20			5
Pardubický	23/45	2	25	20	6	12		3	10	11	3		
Jihočeský	28/55	3	31	24	8	18	4	3		13			9
Jihomoravský	33/65	4	37	28	7	23	14	5		16			
Kraj Vysočina	23/45	-6	17	28	5	17	7	2		11			3
Olomoucký	28/55	7	35	20	8	19		4	8	16			
Zlínský	23/45	2	25	20	5	12	10	5		9	4		

Zdroj: Autor, dle ČSÚ

Jak již bylo řečeno, ve většině krajů vznikly minimální vítězné koalice, které jsou více či méně ideově propojené, kdy na Vysočině bych spíše mluvila o menšinové vládě s podporu opozice, a jak bylo v teoretické části práce zmíněno, mohlo k jejímu vzniku dojít, že se předpokládá většinový volební výsledek, ale k tomu nedojde, nebo se může původní koalice rozpadnout, či dojde k tomu, že politická strana má jen o několik málo mandátů méně, než je zapotřebí k získání většiny. Pak se jedná o menšinové uskupení. Pokud se podívám na nadbytečné členy a mandáty, tak v případě mandátů lze vidět nadbytek u Středočeského, Moravskoslezského, či u Olomouckého kraje. Co se týká

nadbytečných členů, tak u koalic v roce 2012 nedošlo k nalezení možné reálné varianty utvoření jiných koalic.

V posledních, dosud konaných volbách v roce 2016 není až tak jednoduché určit pouze jednu stranu, která by byla hlavní v utváření koalic, ale každopádně, jak je vidět v tabulce č. 16 se jí blíží prvně kandidující strana v krajských volbách hnutí ANO 2011.

Tabulka č. 16 - Koalice vytvořené v krajích v roce 2016

Koalice v krajích 2016		
Středočeský	ANO + STAN + ODS + TOP 09	Nadměrná koalice
Plzeňský	ČSSD + ODS + STAN + KOAL_ PK	Minimální vítězná koalice
Karlovarský	ANO + ODS + HNHRM + Piráti + SPO-SPD	Minimální vítězná koalice
Ústecký	KSČM + ČSSD + SPO-SPD	Minimální vítězná koalice
Liberecký	STAN LK + ANO + ČSSD + ODS	Nadměrná koalice
Královéhradecký	ČSSD + ODS + KOAL_ KK + STAN + TOP 09	Minimální vítězná koalice
Moravskoslezský	ANO + KDU-ČSL + ODS	Minimální vítězná koalice
Pardubický	ČSSD + KOAL_ PK + ODS + STAN	Minimální vítězná koalice
Jihočeský	ČSSD + ANO + Jihočeši 2012	Minimální vítězná koalice
Jihomoravský	ANO + ČSSD + TOP 09 + STAN JM	Minimální vítězná koalice
Kraj Vysočina	ČSSD + ANO + ODS + STAN V	Minimální vítězná koalice
Olomoucký	ANO + ČSSD + ODS	Minimální vítězná koalice
Zlínský	KDU-ČSL + ANO + STAN + ODS	Minimální vítězná koalice

Zdroj: Autor, dle volby.cz

ANO 2011 jako uskupení, utvořilo koalice v celkem devíti krajích a koaličními partnery v krajích se jí stala celkem široká skupina politických stran. Pokud bych se zaměřila na strany, které stanuly po boku ANO 2011 nejčastěji, jimi byly strany ODS a regionální zastoupení strany STAN, dále v menší míře strany KDU-ČSL, ČSSD, Piráti, SPO-SPD, TOP 09. V Jihočeském kraji to byla regionální strana Jihočeši 2012 a v Karlovarském kraji HNUTÍ NEZÁVISLÝCH ZA HARMONICKÝ ROZVOJ OBCÍ A MĚST. Ve zbylých čtyřech krajích se koalice utvořily bez vítězného hnutí ANO, které se v těchto krajích ocitlo v opozici. Koalice ve čtyřech zbylých krajích byly složeny ze strany ČSSD a jejími koaličními partnery se stala ODS, KSČM, TOP 09 a SPO-SPD, a v rámci regionů opět zastoupení strany STAN, a dále pak strany Koalice v Plzeňském, Královéhradecké a Pardubickém kraji (volebníprogramy.cz, 2016).

Konkrétní typy koalic, které vznikly po volbách 2016, není zcela jednoduché určit vzhledem k velkému množství stran, což ve výsledné tvorbě koalic není pro samotné strany lehké a dalším možným problémem je i zisk mandátů jednotlivých stran, který je velice roztržštěný a opět nelze dosáhnout většiny např. jen ve dvou stranách.

Pokud budu typologizovat vzniklé koalice, tak s ohledem na zisk mandátů a s většinou mandátů v koalici lze říci, že se jedná o minimální vítězné koalice, ale na počet členů v koalici je jasné, že se spíše blíží nadměrné koalici, která je svým typem široká. Ve Středočeském a Libereckém kraji je jasný nadbytek mandátů, kdy k vytvoření koalice by stačilo méně aktérů, což by pro koalici znamenalo většinu. U takových koalic, vzniklých ze směsice stran, které jsou často dosti odlišné, nelze mluvit o nějaké zcela jasné ideové blízkosti mezi stranami.

V tabulce č. 17 je výsledek po volbách na počet mandátů roztržštěný. Z toho vyplývá, že je málo variant, jak vytvořit většinové koalice, nebo jenom koalici.

Tabulka č. 17 - Zisk mandátů politických stran krajské samosprávě v roce 2016

2016	M	M+,-	K	O	ANO	ČSSD	KDU- ČSL	STAN...	ODS	TOP 09	KOAL...	KSČM	SPD- SPO	Jihočeši	OST.
Středočeský	33/65	13	46	19	16	11		15	10	5		8			
Plzeňský	23/45	0	23	22	11	9		4	8	3	2	6	2		
Karlovarský	23/45	3	26	19	13	8		5	4			6	3		6
Ústecký	28/55	0	28	27	20	10			7			13	5		
Liberecký	23/45	12	35	10	9	4		18	4			4	2		4
Královéhradecký	23/45	1	24	21	13	6		4	5	4	5	4	2		2
Moravskoslezský	33/65	3	36	29	22	14	8		6			9	6		
Pardubický	23/45	5	28	17	12	11		3	5		9	5			
Jihočeský	28/55	3	31	24	12	15	4		8			7		4	5
Jihomoravský	33/65	1	34	31	15	11	11	4	6	4		7	4		3
Kraj Vysočina	23/45	6	29	16	9	11	7	4	5			6	3		
Olomoucký	28/55	2	30	25	16	9		6	5		7	7	5		
Zlínský	23/45	6	29	16	8	6	12	6	3			4	2		4

Zdroj: Autor, dle ČSÚ

Pozice celostátních stran v krajské samosprávě je celkově od roku 2000 do roku 2016 velice silná, především z tohoto důvodu, že tyto strany jsou převážně ve velké většině krajů výherními stranami a hlavními tvůrci koaličních partnerství, což je vidět

v zisku nejenom výsledných hlasů, ale hlavně jim náležejících mandátů. Celostátní strany jsou klíčové pro tvorbu koalic, ale na druhou stranou často nedosahují na zisk absolutní většiny mandátů, a tak si v průběhu let mimo celostátních stran za partnery volí více nově vznikající regionální strany, které jsou daleko velice ochotné spolupodílet se na krajské vládě s celostátními stranami. V odrazu na celostátní úrovni stran, které jsou v opozici, či koalici na celostátní úrovni, nejsou v partnerství se stranami, se kterými jsou na druhou stranu partnery v rámci krajských samospráv. Výjimkou může být zprvu případ KSČM, která nebyla často součástí koalic v krajích, ale i tato výjimka nakonec již ve většině krajů neplatí. Proto nelze mluvit o totožném výsledku mezi celostátní a krajskou úrovní (Volby 2016, 2016).

Závěrem k této kapitole lze říci dle D. Ryšavého, že je viditelná polarizace v rámci zastupitelstev krajů tzn., že v období let 2000 až 2004 byla zastupitelstva orientována spíše vpravo v rámci pravolevé osy a zástupcem byla hlavně ODS a Čtyřkoalice. Postupem času je viditelný posun vlevo se zástupci ČSSD, KSČM atd., a to především ve volbách v letech 2008 a 2012 (Ryšavý, 2015: 96). V posledních volbách 2016 je situace trochu odlišná díky většímu výskytu regionálních stran, které se stále více objevují jako vhodné koaliční partneři a v návaznosti je tu i mnohem širší spektrum kandidujících politických stran, či hnutí, které je někdy velice těžké v rámci pravolevé osy jednoznačně zařadit.

Závěr

V mé bakalářské práci bylo cílem zjištění základních charakteristik stranických systémů, které se v průběhu let objevují a proměňují v krajské samosprávě České republiky, zdali je zde patrný vývoj mechanismů a formátů, které se mohou časem proměňovat nebo ustálit. Krajská samospráva nabyla účinnosti k začátku roku 2000, a bylo tak vytvořeno celkem 14 vyšších územně samosprávných celků. V této práci jsem použila ke zpracování celkem 13 krajů, vyňato bylo hlavní město Praha. Na základě vzniku krajů se první krajské volby uskutečnily v roce 2000, každé čtyři roky následovaly další, až do posledních krajských voleb roku 2016. Je zcela jasné, že právě po uskutečnění prvních krajských voleb dochází k utváření prvních stranických systémů v rámci krajské samosprávy, a to je pro tuto bakalářskou práci velice klíčové. Důležité je to, nejenom v závislosti na již zmíněném utváření stranických systémů ve všech 13 krajích České republiky, ale podstatné je, jaké politické strany, hnutí a utvořené koalice právě stranické systémy tvoří, jaké následně po volbách vytváří mezi sebou partnerství označená jako povolební koalice.

K dosažení cíle bakalářské práce bylo v teoretické části jsem uvedla, jakou konkrétní pozici politické strany v rámci stranických systémů mají, jsou-li to strany působící na celostátní, či jen na regionální úrovni. Na základě toho bylo dle G. Sartoriho vytyčeno, jaké strany jsou v této práci chápány, jako relevantní a jakou sílu strany v krajských samosprávách mají. Dále jsem postupovala určením typu stranického systému, který byl v průběhu práce aplikován na konkrétní případy stranických systémů, a vycházela jsem z typologie J. Blondela, který dělí stranické systémy dle počtu politických stran a jejich velikosti. Mimo již zmíněná obecná hlediska jsem v práci využila měření roztříštěnosti stranického systému, zvolila jsem identifikaci stranických systémů na základě výpočtu indexu efektivního počtu politických stran, kolik je ve stranickém systému umístěno politických subjektů, což mi výsledný index napověděl o rozložení sil, reálné fragmentaci, či velikosti stranických systémů krajských samospráv v průběhu let. Poslední teoretické hledisko jsem aplikovala na krajské stranické systémy a určení typu jednotlivých koalic, které vznikaly po každých volbách od roku 2000 až do roku 2016 v České republice.

V rámci aplikace indexu efektivního počtu stran v období let 2000 až 2016, kdy se konaly krajské volby, jsem dospěla k následujícímu závěru. V porovnání je v průběhu let patrný výsledek, kdy index efektivního počtu stran se blíží reálnému počtu politických stran v zastupitelstvech krajů, které tak tvoří v krajích stranické systémy. Na druhou stranu, je i tak viditelné částečné navýšení počtu politických aktérů, kteří jsou ve stranických systémech přítomni. Pouze lze označit rok 2000, jako rok, kdy bylo rozložení sil politických stran rovnoměrné a přepočet indexu je tak vyrovnaný. Do roku 2016 je značný nárůst počtu politických stran, hnutí a možných koalic, kdy index se již zcela nevyrovnal, což může především vypovídat o nižší relativní síle všech politických stran v rámci krajských stranických systémů. Celkově by se dalo mluvit o jistém vývoji, který by mohl směřovat k jistým opakujícím se vzorcům, jako v případě odchylujícího se reálného počtu stran od výsledku indexu efektivního počtu stran, jak již bylo zmíněno, krajské volby nemají za sebou tak dlouhou historii konání, jelikož často dochází ke změnám v průběhu let.

Dalším bodem aplikace stranických systémů na obecnou teorii jsem postupovala s již zmiňovanou typologií J. Blondela. V rámci období 2000 až 2016 se do jisté míry krajské stranické systémy co do složení politických stran proměnily a samozřejmě i postupem času vyvinuly. Je patrné, že od prvně utvořených stranických systémů po prvních uskutečněných volbách v roce 2000 se o post vítězné strany postarala strana ODS, následovaná koalicí s názvem Čtyřkoalice, a dále stranou KSČM a ČSSD. Po aplikaci typologie bylo patrné, že systém je multipartistický, kdy nelze mluvit o straně dominující ve stranickém systému. Síla a relevance stran se týkala především hlavních vítězných stran, kdy pozice stran regionálních nebyla co do zisku mandátů výrazně vysoká. Dalo by se říci, že první krajské volby ukázaly v odrazu na celostátní politiku velmi dobrou pozici celostátních stran a je důležité podotknout, že se nejedná z pohledu krajů o časem prověřené vzorce.

Postupem času po krajských volbách z let 2004 a 2008 se začínají profilovat co do Blondelovy typologie stranické systémy v krajích. Často se ukazují multipartistické systémy s dominujícími stranami, kdy v roce 2004 to byla ODS a po volbách 2008 to byla ČSSD. Opět nelze mluvit o jakýchkoliv časem prověřených mechanismech a formátech, ale v rámci porovnání této typologie se více méně kraje těmto charakteristikám blíží. Opětovné postavení stran dle síly a relevance se nějak závažně

nemění, ale důležité je zmínit se o postavení regionálních stran a vzniklých koalic, které působí v daných krajích, kde je patrné, že tyto strany si ve svých procentuálních ziscích mandátů nevedou nejhůře, a tak často i ubírají zisky procent mandátů větším stranám jako např. KSČM, KDU-ČSL atd.

Dále po volbách 2012 se v krajích stranické systémy opět proměnily nejen ve složení, ale především se navrátily k multipartismu bez dominující strany. Vítěznou stranou se sice stala strana ČSSD, ale její procentní zisk mandátů byl oproti předcházejícím letům značně snížený, její pozice nebyla dostatečně silná. Co se týká složení krajských stranických systémů lze říci, že se zvýšil počet stran působících jen v určitých krajích, a tak začaly častěji vznikat všemožné koalice mezi stranami celostátními a již zmíněnými stranami regionálními jako např. STAN LK, TOP 09 – STAN ....

Z krajských voleb roku 2016, zatím posledních, doposud uskutečněných, je patrný značný procentuální rozptyl mandátů, kdy nelze absolutně mluvit o dominující straně, a tak pokračují v trendu multipartismu bez dominující strany. Strany zastoupené ve stranických systémech krajských zastupitelstev nadále ztrácí náskok v procentech mandátů před ostatními stranami nejen celostátními, ale často i stranami regionálními. Objevuje se nové uskupení hnutí ANO 2011, které předhonilo doposud vítězné strany ODS, ČSSD, ... a zaujímá tak jejich místo v krajských zastupitelstvech.

Celkově z kapitoly vyplývá, že dle J. Blondela se často stranické systémy v krajích blíží jeho typu multipartismu bez dominující strany, kdy pouze s výjimkami se ve stranickém systému vygenerovala dominující strana. Dalo by se říci, že dle autora je důležité, aby se vzorce opakovaly a byly časem prověřené a tedy ustálené. V případě stranických systémů ve třinácti krajích je patrné, že možný nástin by zde byl v případě multipartismu bez dominující strany, ale není zcela jasné, co ukáže čas a zda tento typ stranického systému bude dlouhodobým opakujícím se trendem.

Dle aplikace teorie koalic na reálně vznikající koalice v krajích po jednotlivých volbách, je zcela patrný, převahující typ minimálních vítězných koalic. Tyto koalice si samozřejmě v průběhu let prošly značnými změnami. Velice podstatné pro změnu koalic a jejich složení byl rozmach formování se nových regionálních stran, koalic a dalších menších nových stran, které působí i na celostátní úrovni. Po prvních volbách

byly koalice tvořeny především celostátními stranami a jen zřídka stranami regionálními. Postupem času a s dalšími volbami se situace změnila a mnohem více regionálních uskupení se stalo součástí povolebních vyjednávání a možných partnerských koalic s celostátními stranami. Za zmínku stojí i tvorba koalic po volbách 2008, kdy se strana KSČM z antisystémové strany stala stranou ochotnou jít do koalic, a i ostatními stranami byla brána ve vyjednáváních o tvorbě koalic za celkem relevantního aktéra. Mluvím-li o vývoji formátů a mechanismů v rámci koalic, tak se potvrzuje, že s vývojem převládá typ minimálních vítězných koalic s jen malými výjimkami. Postupem času celostátní strany ztrácejí své zisky na úkor stran regionálních, což je vidět především v roce 2012 a i 2016.

Do budoucna bude velice dobré sledovat v rámci stranických systémů krajských samospráv České republiky, zdali možný trend malých regionálních stran a dalších relativně malých stran bude nadále vzrůstat a budou-li se objevovat nové a nové politické subjekty, nebo je to opravdu jen otázkou času, kdy se tyto strany zredukují na minimum, nebo zcela vymizí. Naopak může být další variantou splynutí všech takových stran s celým institucionalizovaným stranickým systémem krajských samospráv České republiky. Všechny tyto teorie je možné objevit pouze v rámci dalšího směřování vývoje stranických systémů České republiky.

Při přípravě a psaní bakalářské práce jsem došla k závěru, že stranické systémy v rámci krajských samospráv – vývoj mechanismů a formátů si prošly řadou proměn, což je samozřejmě součástí vývoje v jednotlivých krajích, může se zrcadlit z celostátní politiky, či vyvíjet v krajích zcela samostatně a nezávisle. S vývojem je spojená značná proměna prostředí, vznik stran, kdy převažují někdy strany regionální a jindy strany celostátní. Celkově lze označit stranické systémy v krajích České republiky za takové, které se neustále vyvíjí a posouvají v průběhu let kupředu, a je jen otázkou času a dalších voleb, zdali bude možné, aby se stranické systémy ustálily, projevíly tak značnou stabilitu a jakákoliv náhlá změna je zcela neroztříštila.

Resumé:

V rámci této bakalářské práce bylo hlavním cílem zjištění formátů a mechanismů, které lze spatřovat v krajských samosprávách České republiky. Velice důležitou součástí zjištění mechanismů a formátů byla identifikace konkrétních typů stranických systémů, které byly v rámci krajských samospráv porovnávány s typologií stranických systémů od Jeana Blondela. Kromě této analýzy bylo součástí bakalářské práce zjištění a charakteristika politických stran, hnutí, či koalic, které se nalézají v jednotlivých krajských zastupitelstvech a tvoří tak stranické systémy v krajích. Tato charakteristika se týkala především identifikace síly a relevance stran, která vychází od Giovanniho Sartoriho. Na základě zjištění informací, které se týkají voleb, a jejich výsledků bylo důležité zjistit, jaké konkrétní vztahy jsou utvářeny mezi stranami po volbách, jaké po nich vznikají typy koalic v rámci krajské samosprávy, a lze v nich spatřit nějaké dlouhodobé opakující se vzorce. Další část práce se orientovala na komparaci efektivního počtu stran s reálným počtem stran, které jsou zastoupeny v krajských samosprávách. Hlavní bylo zjištění, zdali výsledky indexu odpovídají realitě, či ne.

Úkolem bakalářské práce bylo zjištění, jaký konkrétní typ stranických systémů lze od roku 2000 do roku 2016 spatřovat, což byl typ stranického systému multipartistického, ve kterém nedominuje žádná strana, pouze ve velmi málo případech lze mluvit o multipartismu s dominující stranou. Mimo to, jaké konkrétní politické strany byly a jsou v těchto stranických systémech přítomny, je ve výsledku vidět značný vývoj stran, především těch regionálních, které jsou ve stranických systémech kromě stálých velkých stran značně zastoupeny. Nakonec počet stran velmi často souhlasí s obecným výpočtem indexu efektivního počtu, kdy s vývojem lze spatřit určitou nižší relativní sílu politických stran, ale to často není pro stranický systém devastující. Posledním bodem bylo, jaké strany utváří své partnerství v koalicích, kdy nejčastěji vznikají minimální vítězné koalice. Celkově bylo zjištěno, že za tak relativně krátkou dobu se celé krajské samosprávy značně proměnily, a lze tu objevit v rámci vývoje opakující se a dlouhodobé mechanismy a formáty.

Resume:

The main goal of this Bachelor's Thesis was finding formats and mechanisms which can be observed in regional self-government in the Czech Republic. A very important component was an identification of the particular types of party systems which were within the regional self-government compared with typology of party systems from Jean Blondel. Besides this analysis, the part of this Bachelor's Thesis is detection and characteristics of the political parties, movements and coalitions, that can be found in particular regional representations and form regional party systems. This characteristic mainly refers to identification of the power and relevance of the parties, that comes from Giovanni Sartori. On the basis of information regarding the elections and their results, it was important to discover what kind of particular relationships are built between parties after the election, and so what types of coalitions are built within regional self-government and maybe noticing some long-term repetitive pattern. Further part of the thesis is aiming at comparison of the efficient number of parties with the actual number of parties that are represented in regional self-government, in order to know whether the index results are corresponding with reality or not.

The intention of this Bachelor's Thesis was finding out what particular type of party systems can be seen from 2000 to 2016, which was eventually a multi-party system type, where none of the party is dominating, only in few cases there can be seen the multi-party system with a dominating party. Aside from which particular political parties were and are present in these party systems, there is a significant development of parties, mainly the regional ones, that are extensively represented in party systems beside the regular big parties. Eventually the number of parties very often corresponds with the general calculation of index of efficient number, in which can be seen a certain lower relative power of political parties, but usually it's not devastating for the party system. And the last point - which parties build their partnership in coalitions, and when the least winning coalitions are formed. We discover eventually that the whole regional self-governments have changed in relatively short period of time, and also there can be seen repetitive and long-term mechanisms and formats.

Klíčová slova

Stranický systémy, Česká republika, politické strany, vývoj stranických systémů, koalice, krajská zastupitelstva, volby, volby do krajských zastupitelstev, volební systém, stabilita, fragmentace, síla a relevance politických stran

Keywords

Party systems, Czech Republic, political parties, development of party systems, coalition, regional self-governments, elections, regional elections, electoral system, stability, fragmentation, power and relevance of political parties

Seznam použité literatury

Literatura:

Bakoš, Eduard et al. 2012. *Strategické řízení krajské samosprávy*. Brno: Masarykova univerzita, Ekonomicko-správní fakulta, 112 s.

Balík, Stanislav a Havlík, Vlastimil. 2011. *Koaliční vládnutí ve střední Evropě (1990-2010)*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, 259 s.

Balík, Stanislav, ed., Kyloušek, Jakub, ed. a Čaloud, Dalibor. 2005. *Krajské volby v České republice 2004*. Brno: Masarykova univerzita v Brně, Mezinárodní politologický ústav, 228 s.

Balík, Stanislav. 2006. Regionální a komunální rovina českého stranicko-politického systému – předběžná bilance. In: *Parlamentní volby 2006 a česká politika*. Brno: Masarykova univerzita, Mezinárodní politologický ústav, s. 126-135.

Balík, Stanislav. 2008. *Česká komunální politika v obcích s rozšířenou působností: koalice, voličské vzorce a politické strany na místní úrovni v letech 1994-2006*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 387 s.

Balík, Stanislav. 2009. *Komunální politika: obce, aktéři a cíle místní politiky*. Praha: Grada, 250 s.

Blondel, Jean. 1968. "Party systems and patterns of government in Western democracies." *Canadi Political Science* 1(2): 180-203s.

Cabada, Ladislav a kol. 2006. *Koalice a koaliční vztahy České republiky v evropském kontextu*. Plzeň: Vydavatelství a nakladatelství Aleš Čeněk, 223 s.

Cogan, Rudolf. 2004. *Krajské zřízení*. Praha: ASPI, 440 s.

Cogan, Rudolf. 2015. *Zákon o krajích: komentář*. Praha: Wolters Kluwer, 341 s.

ČESKO. 2011. *Obecní a krajské zřízení: právní stav ke dni 15. dubna 2011*. Praha: C. H. Beck, 296 s.

Duverger, Maurice. 2016. *Politické strany*. Přeložil Velíšková, Olga a Velíšek, Zdeněk. Praha: Univerzita Karlova v Praze, nakladatelství Karolinum, 492 s.

Eibl, Otto et al. 2009. *Krajské volby 2008*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury (CDK), 175 s.

Fiala, Petr a Strmiska, Maxmilián. 2009. *Teorie politických stran*. Brno: Společnost pro odbornou literaturu - Barrister & Principal, 263 s.

Havlík, Vlastimil – Nový, Michal. 2013. *Výsledky voleb podle volebních krajů a politických stran*. In: *Krajské volby 2012*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Mezinárodní politologický ústav, 93-121 s

Hrbková, Lenka. 2013. *Krajské volby a povolební koalice*. In: *Krajské volby 2012*. Brno: Masarykova univerzita, Fakulta sociálních studií, Mezinárodní politologický ústav, 211-233 s.

Charvát, Jakub. 2013. *Politika volebních reforem v ČR po roce 1989*. Praha: Grada. Politologie, 228 s.

Klíma, Michal. 1998. *Volby a politické strany v moderních demokraciích*. Praha: Radix, 273 s.

Kopecký, Martin. 2010. *Právní postavení obcí a krajů - základy komunálního práva*. Praha: Wolters Kluwer Česká republika, 377 s.

Koudelka, Zdeněk. 2000. *Změna volebního systému*. Politologický časopis 1/2000, 90-95 s.

Koudelka, Zdeněk. 2001. *Obce a kraje: podle reformy veřejné správy v roce 2001 (včetně textu zákona o obcích, zákona o krajích a zákona o okresních úřadech)*. Praha: Linde, 423 s.

Koudelka, Zdeněk. 2007. *Samospráva*. Praha: Linde, 399 s.

Kubát, Michal. 1998. *Volby, fragmentace a polarizace stranického systému a politická nestabilita v České republice*. Politologický časopis. 5 (3), 231-243 s.

- Kubát, Michal. 2006. *Teorie antisystémovosti a Komunistická strana Čech a Moravy*. 3. Kongres českých politologů. Praha; Olomouc: Česká společnost pro politické vědy, 548-556 s.
- Lebeda, Tomáš. 2000. „Přiblížení vybraných aspektů reformy volebního systému“. Politologický časopis 7(3) : 242-258 s.
- Lebeda, Tomáš. 2008. *Volební systémy poměrného zastoupení - mechanismy, proporcionalita a politické konsekvence*. Praha: Karolinum, 160 s.
- Mrklas, Ladislav 2010. *Krajské koalice 2008 a jejich srovnání s koalicemi 2000 a 2004* In: Krajské volby 2008. Praha: CEVRO Institut, 143-166s.
- Novák, Miroslav et al. 2004. *Volební a stranické systémy: ČR v mezinárodním srovnání*. Plzeň: A. Čeněk, 485 s.
- Novák, Miroslav. 1996. *Volby do poslanecké sněmovny, vládní nestabilita a perspektivy demokracie v ČR*. Sociologický časopis, 32(4) : 407-422 s.
- Novák, Miroslav. 1997. *Systémy politických stran: úvod do jejich srovnávacího studia*. Praha: Sociologické nakladatelství, 275 s.
- Rae, W. Douglas. 1967. *The Political Consequences of Electoral Laws*. Yale University Press, 173 s.
- Ryšavý, Dan et al. 2015. *Na/o kraji: kraje a jejich představitelé 2000-2013*. Praha: Sociologické nakladatelství SLON. 213 s.
- Ryšavý, Dan. 2007. *Regionální politické elity – zrod, charakter a důsledky*. Sociologický časopis/ Czech Sociological Rewue 43(5) : 993-1016 s.
- Říchová, Blanka. 2012. *Úvod do současné politologie: [srovnávací analýza demokratických politických systémů]*. Praha: Portál, 207 s.
- Říchová, Blanka. 2014. *Přehled moderních politologických teorií*. Praha: Portál, 303 s.

Sartori, Giovanni. 2005. *Strany a stranické systémy: schéma pro analýzu*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 466 s.

Strmiska, Maxmilián. 1998. *Regionální strany a stranické systémy: Španělsko, Itálie, Velká Británie a Severní Irsko*. Brno: Centrum pro studium demokracie a kultury, 201 s.

Strmiska, Maxmilián. 2005. *Regionální strany, stranické systémy a teritoriálně politický pluralismus: pojetí a typologie evropských regionálních stran a regionálních stranických soustav*. Brno: AP, 143 s.

Svoboda, Ivo a Schelle, Karel. 2007. *Základy organizace veřejné správy*. Ostrava: Key Publishing, 206 s.

Svoboda, Karel a Grospič, Jiří a kol. 2003. *Zákony o územní samosprávě: (texty zákonů s výkladem)*. Praha: Eurounion, 507 s.

Šaradín, Pavel, ed. 2006. *Krajské volby v České republice*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 259 s.

Šaradín, Pavel. 2008. *Teorie voleb druhého řádu a možnosti jejich aplikace v České republice*. Olomouc: Univerzita Palackého v Olomouci, 161 s.

Švec, Kamil. 2010. *Analýza voleb do krajských zastupitelstev v roce 2008 v kontextu teorie koalice a srovnání s volbami v roce 2004 a 2000*. Acta Politologica. 2(2), 186-204 s.

Prameny:

Centrum pro výzkum veřejného mínění (CVVM SOÚ AV ČR). (nedatováno). Sociologický ústav AV ČR. Dostupné na: <http://cvvm.soc.cas.cz/> [cit. 7. 4. 2017].

Český statistický úřad. 2015. Volby do zastupitelstev krajů konané dne 12. 11. 2000. *Volby.cz*. Dostupné na: <http://www.volby.cz/> [online], [cit. 2016-2-4].

Český statistický úřad. 2015. Volby do zastupitelstev krajů konané dne 5. - 6. 11. 2004. *Volby.cz*. Dostupné na: <http://www.volby.cz/> [online], [cit. 2016-2-4].

Český statistický úřad. 2015. Volby do zastupitelstev krajů konané dne 17. 10. – 18. 10. 2008. *Volby.cz*. Dostupné na: <http://www.volby.cz/> [online], [cit. 2016-2-4].

Český statistický úřad. 2015. Volby do zastupitelstev krajů konané dne 12. 10. – 13. 10. 2012. *Volby.cz*. Dostupné na: <http://www.volby.cz/> [online], [cit. 2016-2-4].

Krajské volby 2016 [online]. TGA Design, ©2016 Dostupné na: <http://www.krajskevolby2016.cz/> [cit. 7. 11. 2016].

Laakso, M. a Taagepera, R. 1979. 'Effektive number of parties : A Measure with Application to West Europe. *Comparative Political Studies*'. (12) 1, 3-27 s. Dostupné na: <http://journals.sagepub.com/toc/cpsa/12/1> [online], [cit. 2017-25-2].

Strmiska, Maxmilián. 2003. *Regionální strany, teritoriální rozrůzněnost a stranicko-politický pluralismus. Středoevropské politické studie*. – Central European Political Studies Review, 5(2–3). Dostupné na: <http://www.cepsr.com/clanek.php?ID=163>, [online], [cit. 2017-25-2].

Šaradín, Pavel. 2016. *SPD: úspěch virtuální reality*. Vydavatelství Referendum s.r.o. Dostupné na: <http://denikreferendum.cz/clanek/23913-spd-uspech-virtualni-reality> [online][cit. 11 4. 2017].

Volby 2016. 2016. In: Český statistický úřad [online]. [Praha]: ČSÚ, Dostupné na: <https://www.czso.cz/csu/czso/volby-2016>, aktualiz. 1. 11. 2016 [cit. 7. 11. 2016].

Volební programy. (nedatováno). Krajské volby 2016 do krajských zastupitelstev. *volebniprogramy.cz*. Dostupné na: <http://www.krajskevolby.cz/>, [online], [cit. 2017-4-2].

Seznam použitých tabulek:

Tabulka 1: Index efektivního počtu stran 2000-2016	29
Tabulka 2: Volební zisk politických stran v zastupitelsvech krajů v procentech mandátů z roku 2000	34
Tabulka 3. Volební zisk politických stran v zastupitelsvech krajů v procentech mandátů z roku 2004	36
Tabulka 4: Volební zisk politických stran v zastupitelsvech krajů v procentech mandátů z roku 2008	39
Tabulka 5: Volební zisk politických stran v zastupitelsvech krajů v procentech mandátů z roku 2012	41
Tabulka 6: Volební zisk politických stran v zastupitelsvech krajů v procentech mandátů z roku 2016	43
Tabulka 7.: Pozice vybraných stran v pravolevém horizontálním spektru.....	46
Tabulka 8.: Koalice vytvořené v krajích v roce 2000.....	47
Tabulka 9: Zisk mandátů politických stran krajské samosprávě v roce 2000	48
Tabulka 10: Koalice vytvořené v krajích v roce 2004.....	49
Tabulka 11: Zisk mandátů politických stran krajské samosprávě v roce 2004.....	50
Tabulka 12. Koalice vytvořené v krajích v roce 2008.....	51
Tabulka 13: Zisk mandátů politických stran krajské samosprávě v roce 2008	52
Tabulka 14: Koalice vytvořené v krajích v roce 2012.....	53
Tabulka 15: Zisk mandátů politických stran krajské samosprávě v roce 2012	54
Tabulka 16. Koalice vytvořené v krajích v roce 2016.....	55
Tabulka 17: Zisk mandátů politických stran krajské samosprávě v roce 2016	57

Seznam použitých zkratk:

Zkratka:	Vysvětlení zkratky:
4K	Čtyřkoalice
ALTERNATIVA	ALTERNATIVA PRO KRAJ
ČSSD	České strana sociálně demokratická
DEU	Demokratická unie
ED	Evropští demokraté
EDVPMSOS	Evropští demokraté, Volba pro město, Strana pro otevřenou společnost – Volba pro kraj
HNHRM	HNUTÍ NEZÁVISLÝCH ZA HARMONICKÝ ROZVOJ OBCÍ A MĚST
KDU-ČSL	Křesťanská a demokratická unie - Československá strana lidová
KOAL	Koalice pro kraj
KSČM	Komunistická strana Čech a Moravy
NEZ	NEZÁVISLÍ
NPM	Nestraníci pro Moravu
ODA	Občanská demokratická aliance
ODS	Občanská demokratická strana
OS	Strana pro otevřenou společnost
Piráti	Česká pirátská strana
PRO JČ	PRO JIŽNÍ ČECHY
SDRUŽ PK	Sdružení pro Pardubický kraj
SNK	Sdružení nezávislých kandidátů
SOS	Strana pro otevřenou společnost
SPD	Svoboda a přímá demokracie

SPO	Strana Práv Občanů
STAN	Nezávislí starostové pro kraj
US	Unie svobody
Zelení	Strana zelených
ZEL-MOR	ZELENÁ pro Moravu
ZEMANOVCI	Strana Práv Občanů ZEMANOVCI
ZHN	Zlínské hnutí nezávislých
ZMĚNA	ZMĚNA PRO KRAJ